

Přítomnost

ROČNÍK XI

V PRAZE 24. ŘÍJNA 1934

Za Kč 2.—

Všechno má svůj čas

F. PEROUTKA

Po stopách Konráda Henleina

FRANTA KOCOUREK

Kam spěje SSSR?

EVŽEN ŠTERN

Tvář německé emigrace

OTTO RÁDL

Somrování

Revoluce v chemii

L. HOULLEVIGUE

Jak pochodí Polsko? — Henlein a henleinovci — Nelson III. se otvírá — Kartely

Jiný hlas o dubbingu, čili o česky mluvených cizích filmech

KNIHA O OTCI MODERNÍ POESIE

FRANÇOIS PORCHÉ: **BOLESTNÝ ŽIVOT BAUDELAIRŮV**

Autor slavných „Květů zla“ je sledován jiným básníkem celým svým tragickým a rozervaným životem. Knihy osudů a práce sv. XV. Brož. Kč 30.—, váz. Kč 40.—

ŽIVOTOPIS JEDNOHO Z NEJVĚTŠÍCH DUCHŮ EVROPSKÝCH

STEFAN ZWEIG: **ROMAIN ROLLAND**

ČLOVĚK A DÍLO. „Svdomí Evropy“ je jistě predikát, který si vybojoval málokdo a Rolland často je takto charakterisován. Úspěch Rollandových knih podmiňuje i úspěch tohoto životopisu. Knihy osudů a práce sv. XVI. Brož. Kč 30.—, váz. Kč 40.—

U k n i h k u p c ů

NAKLADATELSTVÍ „ORBIS“, PRAHA XII

Lehká strava-veselá mysl!

Neboť lehká strava se lehce stráví — nezatíží žaludek a srdce. Těžké tuky může žaludek jen těžko strávit, zůstanou v něm ležeti a působí mnohé zažívací poruchy. Budte tedy opatrní, volte tuk, známý svou lehkou stravitelností:

Ceres

ČISTÝ ROSTLINNÝ TUK

PRAVÝ JEN S PODPÍSEM

OBSAH 42. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: J. KOLOWRAT-KRAKOVSKÝ: Devaluace a co dál? — Z. SMETÁČEK: Přítomnost a budoucnost. — Revoluční pacifista o dnešním stavu pacifismu. — EVŽEN ŠTERN: Kam spěje SSSR? — F. PEROUTKA: Po událostech marseilleských. — Na dně. — Také moudrost. — Škodliví jasnovidci. — Původnost českého výtvarného umění. — Náročná technika. — Proč jsou naši mladí tak bez naděje.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRŽIDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1. 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRŽIDA 62

Všechno má svůj čas

Někteří čtenáři nás vybízejí, abychom něco napsali také o „světě, ďábelsky prosyceném agrarismem“, čímž míní tuto republiku. Přejí si, abychom bičíky uzlovatými šlehali do nadvlády agrární strany, jsou přesvědčeni, že Havlíček by nyní nic jiného nedělal, a téměř nás zapřisahají, abychom stručně a jasně udali způsob, jak tuto nadvládu omezit. Otiskli bychom rádi některé z těchto dopisů, ale zmiňují se většinou o agrární straně tak drsně, že se to rozpakujeme učinit. Nepravím, že jsou zcela nespravedlivé.

Nadvláda agrární strany a škody, které z toho pocházejí — to je staré a téměř slavné thema tohoto časopisu. Můžeme skoro říci, že jsme po nějaký čas byli odborníky v tomto thematu. Jednou nebo dvakrát způsobili jsme v československé politice sensaci výzvami, aby všechny strany se spojily proti straně agrární, vypudily ji z vlády a donutily tak agrárníky k zachovávaní míry a zbavily je pocitu všemohoucnosti. Bičíky uzlovaté ještě visí na naší stěně. Ale čtenáři mají pravdu: už dávno jsme je nevzali do ruky. Proč? Proto, že jsme zestárli a ztratili elán? Že se živíme drobtý, které spadnou s koaličního stolu? Ne, nýbrž proto, že máme nyní strach o větší věci.

Vidím, že opět se chystám mluvit o rozumnosti a rozvaze jako poslední šosák. Víím, co se líbí a co se žádá, a také bych se rád někdy objevil před veřejností na barikádě, jak tam mávám zuřivě nějakým praporem a křičím ze všech sil, že nepovolím. Místo toho zase lezu na politickou katedru, vykládám politickou abecedu a utírám nosy politickým dětem a prosím pravici i levici, aby zachovávala klid a řídila rozumem. Místo toho, abych hodil do veřejnosti nějaké zajímavé radikální heslo, budu hájit koalici s agrárníky (i za tu cenu, která musí za ni býti zaplácena), jako jsem tu nedávno hájil koalici s katolíky. Nepříjemná role, není-liž pravda, v zemi, která si zvykla pokládat buřičství za národní ctnost? Ale jedno bych svým čtenářům rád jednou pro vždy řekl: ač budu ve skutečnosti zbabělejším, budu se možná navenek zdát odvážnějším, poněvadž si asi najdu, jak se to dělá, nějaké líbivé romantické gesto; jakmile se člověk začne starat o to, vypadá-li ještě mladě (ať ve fyzickém vzezření, ať ve světě ideí), je ve skutečnosti konec s jeho mládím; člověk má mít tolik bezstarostné mladosti v sobě, aby hájil pravdu, tak, jak ji poznal, bez ohledu na to, že některým nezkušeným lidem připadá stařeckou nebo šedivou; nemá ustrašeně stále pozorovat své vzezření v zrcadle.

Hle, jak mnoho musí toho politický žurnalista u nás namluvit, aby přesvědčil lidi, že nedělá pozitivní politiku z marasmu.

Proti nadvládě agrární strany bouřili jsme zde v letech 1927—1929. Vypočítávali jsme všechna nebezpečí té nadvlády, ukazovali, že sám povrchní pohled na rozpočet stačí ukázat, kdo má v tomto státě moc; sledovali jsme s nepokojem, jak agrární strana zvolna

splývá se státním aparátem, jak vyžaduje stále větších a větších darů pro sebe, a s ještě větším nepokojem jsme sledovali, jak ochránářská politika, kterou se chystala státu vnutit, podkopává průmyslu půdu pod nohama.

Pominulo něco z toho? Asi nepominulo. Agrární strana neztratila nic ze své znamenité chuti. A přece, nemůžeme popřít, téměř jsme umkli v této kritice. Proč? Proto, že všechno má svůj čas, kteréžto politické zásadě tolik lidí nechce rozumět. Proto, že pro psaní o světě ďábelsky prosyceném hitlerismem nám skoro nezbyvá času na psaní o světě ďábelsky prosyceném agrarismem. Protože, objeví-li se dvě zla, má každý rozumný člověk si předem rozvážit, je-li dost silný k boji proti oběma zlům, a není-li, má se rozhodnout, které zlo je větší, a spojit se k jeho potírání třeba i se zástupci a původci zla menšího.

V klidných letech 1927—1929 zdála se nadvláda agrární strany skoro tím nejhorším, co nás může potkat. Blažený to čas! Hroznější příšery se od té doby objevily: díváme-li se tváří v tvář krutému nebezpečí, které zatím vzniklo pro naši národní samostatnost, pro celistvost státu a pro demokracii, cítíme, že jsme úplně v právu, pokládáme-li honosné postavení agrární strany za menší zlo a odkládáme-li starost o to do zásuvky, v níž jsou uloženy starosti zítřka.

Roku 1927 byla vhodná doba vytvořit protiagrární koalici s přímým cílem vyloučit agrární stranu z vlády a očistit státní správu i státní rozpočet od jejich pronikavých vlivů. Nestalo se tak, pro nedostatek porozumění i pro nedostatek odvahy. Ostatní strany nemohly se zbavit trémy před agrární opozicí. Některým, jako národním socialistům, se dokonce roztrásla kolena. „České slovo“ poníženo prohlásilo, že pokládá agrárníky za vůdce československé politiky. Příležitost byla propasena. Nyní, neklamme se o tom, není již příležitosti.

Zpřetrínat všechny ty kořeny, jimiž agrární strana vrostla do státu, je i dnes jako tenkrát možné jediným způsobem: vytlačíme-li agrárníky z vlády a svěříme-li resorty, jejich lidmi tak dlouho spravované, representantům jiných stran. Ale co bylo, není. Bylo by to bývalo experimentem i v dobách klidných, kdy jsme měli dojem bezpečí. Kdo se ho odváží nyní, uprostřed boje o stát? Se zřetelem na všechna hlavní nebezpečí, která státu i demokracii hrozí, musí býti agrární strana považována nyní za důležitého a téměř nenahraditelného spojence. Má někdo chuť zbavit se posily tak mocné? O tom je skoro lépe ani nediskutovat.

Lépe než jiné strany dovedli agrárníci srůst se státní politikou a hlásit se k odpovědnosti, a sklízeli nyní toho ovoce. Škody, které z agrární moci vyplývají, často jsme vypočítávali. Zmiňme se teď také o prospěchu, i když fanatikové jen neradi tomu budou naslouchat. Boj o demokracii byl v tomto státě rozhodnut tím okamžikem, kdy se agrární strana postavila na její půdu. To není malá věc a nezapomínejme

nikdy na ni. Řekněme upřímně, že socialisté sami by nebyli bývali dost silní zachránit demokracii. Viděli jsme to ve všech státech, které propadly fašismu. Je nezbytně třeba, aby demokracie stala se vyznáním víry i silných nesocialistických stran. Je naším štěstím, že nejsilnější československá strana se tak rozhodně přihlásila k demokratickým zásadám. Dokud boj o demokracii bude pokračovat, musíme účast agrární strany v koalici s výslovným demokratickým programem pokládat za zřejmý prospěch, který převyšuje jiné, také zřejmé nevýhody. (Vrůst agrárníků do státního aparátu pokračuje.) Agrární strana dělá nyní rozumnou státní politiku i v ohledu nacionálním — musíme ovšem sledovat to, co dělá ve vládě, nikoliv to, co píše její noviny, zejména nyní, když je vedení strany — urážlivě zajisté k vlastní mladé inteligenci — obsadilo redaktory „Poledního listu“. Pro pokoj ve státě a klidné soužití s menšinami má svůj význam ta okolnost, že agrárníci častokráte postavili se v poslední době proti onomu frázovitému nacionalismu, jaký pěstují národní demokraté. Ani s užšího stanoviska levice nemusíme býti zatím s agrární stranou nespokojeni: osvojila si několik hlavních levých hospodářských hesel, plánovité hospodářství, odpor proti hospodářskému liberalismu. Zatím jsou to jen hesla v jejích ústech, ale pod tlakem nutnosti, který přijde, může se stát z agrární strany pomocník v provádění levé hospodářské politiky. Nezapomínejme, že jím už kdysi, v prvních letech po převratu, byla. Až dnešní iluze o obratu napravo, vzbuzené vítězstvím fašismu v některých zemích, definitivně dodýchají, přijde důkladný obrat nalevo, jak ani není jinak možno v světadíle, na který bude míti čím dál tím větší vliv rostoucí nový řád v zemi sovětů. Není bez významu, že se tu tvoří koalice, rudozelená koalice, která bude schopna obrát doleva provádět.

O obchodní politice ovšem bychom se s agrární stranou nikdy nedohodili. V zájmu obilních cen přisáhá na ochranářství, tedy na onen směr, který našemu průmyslu prospívá asi tak jako ustavičně podávané dávky jedu. Avšak tento spor není dnes aktuální, nikoliv proto, že se agrárníci umoudřili, nýbrž proto, že se okolní svět ještě daleko více zbláznil. Mrazík, který na naši obchodní politiku vanul z agrárního klubu, byl pohlcen pravým sibiřským mrazem, který se rozhostil nad celou Evropou. V té krajní ochranářské politice, kterou nyní všechny státy provozují, nemá celkem podíl, jímž k tomu přispěla naše agrární strana, žádného významu. Kdyby nějakým zázrakem dospěla nyní k stanovisku svobodnějšího obchodu, nepomohlo by to našemu průmyslu, poněvadž nyní rozhoduje vůle všech států od Ameriky až do Španělska nepouštět do svých hranic pokud možno žádné zboží cizího původu. To je okolnost, na niž nemůžeme mít žádný vliv, a proto boj s agrární stranou o obchodní politiku, který ještě před dvěma lety se zdál nevyhnutelným, neměl by nyní praktického smyslu. Hádali bychom se jen marně o zásady a nevyvezli bychom ani o vagon zboží více.

Všichni víme, že účast agrární strany v této koalici je placena určitým způsobem, o kterém se právě zmiňují pisatelé našich dopisů. Posice agrární strany však je tak výhodná, že zatím spíše každý jiný bude

z vlády vytlačen než ona. Levice musí si tedy položit otázku, má-li k placení té ceny svolit ona nebo má-li k tomu přeochoťně svolit někdo jiný, kdo přímo hoří touhou vytvořit s agrárníky koalici proti levici a zaplatit za to jakýmikoliv ústupky. Věc sama by zůstala stejná; národní demokraty a luďáky, kdyby přišli do vlády místo socialistů, ani by nenapadlo se starat o nápravu. Jediná změna by se stala ve složení vlády, ve vytlačení socialistů, což bychom musili pokládat za velmi nepříznivou změnu.

Je to nepochybně velmi chladné a rozumové, co zde vykládám. Stanu-li se kdy lyrikem, pak, slibuji, budu před obecněstvem pečlivě zaznamenávat a rozvíkat každý záchvěv svých vášní. Ale politika není lyrika a často vyžaduje spíše potlačování vášní. V situaci, v jaké jsme, může stát, národ i levici zachránit jenom nejstřízlivější rozum. *F. Peroutka.*

poznámky

Jak pochodí Polsko?

V posledním čísle „Dělnické osvěty“ píše Jiří Stolz o tom, jak došlo k utvoření jednotné fronty ve Francii, a zmiňuje se také o zahraničně politickém programu, jež mnil uskutečnit Daladier po utvoření své druhé vlády koncem ledna. Pokud se týká Německa, záležel prý program v těchto bodech: 1. vrátit Německu polské Horní Slezsko, 2. sjednat s ním hospodářskou dohodu a 3. vrátit mu kolonie. Je-li tomu tak, dalo by se tím dobře vysvětlit náhlé ochladnutí Polska ku Francii a jeho odmítavé stanovisko k novým francouzským plánům. Od Daladiera jistě nebylo moudré, zanášel-li se podobnými plány ještě v době, kdy Hitler byl na skoku k moci anebo dokonce snad už u ní. A od Poláků to jistě bylo účinné a s uspokojením ukázané gesto, když mohli říci, že se s Němci dohodli sami a zadarmo. Jenže Poláci tuto diplomatickou pomstu podle našeho mínění poněkud přehánějí a příliš často opakuji. Když vzal věc do ruky nebožtík Barthou a když první jeho cesta platila Varšavě, bylo zřejmo, že má nejlepší úmysl neshodu urovnat. Od polského zahraničního ministra by bývalo jenom rozumné, kdyby se byl této příležitosti chopil. Neučinil tak, dělal raději drahoty, a když s nimi jednou začal, neví, jak přestat. Připravil Barthouovi i to pokorení, že mu ani nepřišel naproti a poslal jenom ministerského úředníka. Barthou mu za krátkou projížďku automobilem nestál, Gömbös mu teď za ni stojí. Je to počínání, které spíš než posílení prestiže přinese výtoku malichernosti.

Až jednou Polsko dospěje k takovému stavu rozvážnosti, aby mohlo střízlivě udělat bilanci tohoto období své zahraniční politiky, shledá patrně, že je převaha na straně pasiv. V životě nezáleží konec konců na tom, zdali se nám podařilo někomu vytříit zrak, nýbrž na tom, jak při tom pochodila naše vlastní věc. Jestliže jsme dotyčné osobě zrak sice vytřeli, ale vlastní věc při tom poškodili, řekne se o nás jednou, že nás zahrabaly vášně. Sotva bude asi spor o to, že Poláci svým krokem posílili věc Hitlerova Německa, která — ať to krotí kdo chce, jak chce — sotva kdy může být větší jejich. Skutečný cíl, k němuž se Hitlerovo Německo pokouší v zahraniční politice směřovat, je hegemonie na evropské pevnině. Hitlerovci se snaží vyjadřovat to poněkud přijatelněji než předváleční pangermáni, ale v podstatě je to totéž. I když se nerado mluví o konkrétních požadavcích, je to vidět na metodách. Bismarck jednou řekl, že od teďka je konec s diplomatickým řečením a že se politické problémy budou řešit krví a železem. Co jiného říkají hitlerovci? Ten pokus o řešení krví a železem však byl už jednou vyřízen světovou válkou, a historické příležitosti, jak známo, se jen nerady vracejí. Vezme-li se to kolem a kolem, uškodila Němcům nejvíce velká huba jejich politiků. V Evropě bylo u rozhodujících velmocí dost dobré vůle nechat Německu jeho místo

na slunci a dokonce i pomáhat mu na ně. Ale řeči Bismarckovy a jeho následovníků k tomu ovšem byly malým povzbuzením. Popudily Anglii, postrašily Francii a Rusko a vytvořily nakonec proti Německu světovou koalici. Kdyby Německo umělo dělat demokratickou politiku, kdyby se umělo stát ochráncem svobody sousedních národů místo jejím ohrožovatelem, mělo by v Evropě vliv ohromný, pravděpodobně daleko větší, úměrně k své hmotné síle, než má dnes Francie. A prospělo by tím nejvíce sobě a svým zahraničním soukmenovcům. Německo však zvolilo jinou cestu a pokračuje v Bismarckově doktríně. Ale je tu veliký rozdíl. Ten velký kancléř nebyl nadarmo nazýván železným. Ten to prostě uměl, kdežto dnešní vládcové Německa už to neumějí. Za tím, co si s velikým vynaložením propagandy dodává zdání železné síly, je to ve skutečnosti vnitřní slabost — slabost myšlenky. Je to nejlépe vidět na tom, jak dnešní německá zahraniční politika jest vratká, jak kolísá mezi holedbáním a mezi slabošským hledáním přítelů kdekoliv a za jakoukoliv cenu. A na tom, jak je nynější německý zahraniční program — je to, nezapomínejme, Hitlerův program, podaný v knize „Mein Kampf“ — nereálný, utopistický a jaká je ohromná propast mezi ním a skutečnou zahraniční politikou říše, mezi ideálem a všední skutečností.

Tento program bude podle našeho očekávání ještě jednou a to definitivně, Evropou poražen — patrně už jenom prostředky diplomatickými. Podle dnešního rozložení sil nemá v Evropě naděje na úspěch. Kdo se s ním spojuje, anebo aspoň neprozřetelně budí takové zdání, nepočíná si podle našeho mínění opatrně a měl by si včas položit otázku, jak při tom pochodí. Každá politika má především pečovat o to, aby pracovala se silami budoucnosti a nikoli minulosti. Pangermanismus je rozhodně věc minulosti. Německo samo to musí dříve či později nahlédnout a hledět se dostat z nynější slepé uličky. Je velmi pochybné, zdali je zdrávo podporovat je politicky dříve, než k tomuto nutnému poznání došlo. I když snad za tou podporou nic není, zdržuje úplně vyjasnění evropské situace.

Z. S.

Henlein a henleinovci

Vznik a úspěch Henleinova hnutí, i když se jeho vůdce zřídka věcně spojitosti s hnutím Hitlerovým, musíme si psychologicky vysvětlovat přece jen jako odraz událostí v německé říši. Jakmile se říšské Německo začalo hýbat, je přirozené, že to působí i na Němce za hranicemi. To jest sociálně psychologický fakt, s nímž se musí počítat a nad nímž je pošestilé naříkat. Z dějin převratů a revolucí je dostatečně známo, že takovéto události působí vždycky daleko za hranicemi své země. Působí tedy i hitlerism, i když se jinde jeho vliv projevuje v docela jiných formách. O Henleinovi byly a jsou pochybnosti, zdali jeho hnutí souvisí s hitlerovstvím také programově. Jistě spojitosti tu ovšem byly — už ten důraz na nacionální moment (völkisch) a na stavovskou ideologii. Ale středoevropský nacionalismus je více méně všečen z jednoho ideologického pytle (t. j. z německého romantismu) a proto ani tady není třeba tvářit se příliš překvapeně.

Po jistých úředních obtížích pronesl Henlein 21. října v Č. Lípě svůj dlouho očekávaný programový projev, v němž jsme s potěšením uslyšeli tóny nové. Nevíme, do jaké míry můžeme počítat s tím, že se Henlein svým projevem bude cítit vázán, protože jeho ideologie byla od počátku velmi neurčitá a Henlein se slovu *program* přímo vyhýbal. Závaznost každého programového projevu závisí na tom, jak hluboko je promyšlen a jak si je jeho původce vědom všech důsledků, k nimž může vést. Nelze si mnoho slibovat od projevů pronesených jen s hlediska oportunité. Doufejme, že Henleinova řeč nebyla tohoto druhu.

Vezmeme-li to, co Henlein říkal, doslova, znamená to, že zúčtoval s rasismem. Vyslovil se velmi jasně proti pangermanismu (a stejně právem i proti panslavismu) a zdůraznil práva osobnosti ve společenském životě. To je ovšem individualismus, a kde s tím se začne, je nenávratně konec s veškerou ideologií kmenového a rasového vlastenectví. Očekáváme, že Henleinova slova byla takto míněna. Řečník se také nedotkl požadavku stavovského státu, z něhož se s počátku jeho ideologie napájela. Souvisí to patrně s tím, že v poslední době tato myšlenka silně utrpěla na své prestiži. Přestal s ní Stašek, přestává s ní i Henlein. To nejlépe dokazuje její neživotnost. Konkrétní Henleinovy požadavky —

samospráva, národnostní klíč při rozdělení úřednických a zřízeneckých míst — nikterak nevybočují z rámce požadavků jiných německých stran. To znamená, že Henlein i programově definitivně vplouvá do našeho stranického systému a že jím bude dříve nebo později asimilován, i když snad někde vytvoří vlastní křídlo nebo přinese vlastní heslo.

Problémem není tedy ani tak Henlein jako spíše henleinovci. Otázka je, zdali se Henleinovi podaří ovládnout novými programovými směrnicemi své stoupence. Jeho řeči, mluvené pro celou veřejnost státu, vypadají jinak a smýšlení jeho stoupenců, pokud jsou sami mezi sebou, také jinak. Jde o to, aby toto dvojí jinak bylo sloučeno a vypadalo jednoznačně. Nevíme, zdali můžeme spojit projev takových časopisů, jako jsou na př. „Sudetendeutsche landständische Monatshefte“, nebo „Die Freie Welt“, nebo „Der Aufbruch“, s hnutím Henleinovým. Jisto však je, že se projevy tammích ideologů velice liší od toho, co teď říká Henlein. A sotva lze pochybovat o tom, že henleinovci tyto časopisy čtou.

V celku můžeme však přijmout Henleinův projev s uspokojením a radit některým ukvapeným lidem na české straně, kteří volají po radikálních zákrocích, aby vyčkali klidně dalšího vývoje. Nacionalistickou metodou pokřikovávání přes plot se nic nespraví. Od českých politiků čekáme víc — že se půjdou podívat také za plot a budou hledět, něco tam vyřídit.

Z. S.

Nelson III. se otvírá

Šachta Nelson III. se pomalu otevírá a snad nebude dlouho trvat a zahájí se pravidelná práce v tomto dole. Ani ne za dva měsíce bude tomu rok, co v dole Nelson III. přišlo o život mnoho horníků. Položíme-li si otázku, zda byl zjištěn vinník této katastrofy, musíme si dáti sami odpověď zápornou. A ještě hůře bude, vzpomeneme-li si na dobré úmysly s počátku roku. Byla žádána socialisace dolů. Byly podány návrhy. Ale tyto návrhy zapadly; člověk se tak musí ptát, byly-li míněny vážně či byly-li jen psány jako daň těm smutným dnům. Byly tehdy listy, které — jak se dalo — dokazovaly, že socialisaci dolů by se nikomu nepomohlo, že bude nejlépe, bude-li na dolech zachován status quo. Četli jsme také různá dobrozdání o příčině katastrofy na dole Nelson III. Četli jsme tehdy, že na našich dolech jest nejlépe snad v Evropě postaráno o bezpečnost pracujících horníků, ač v tisku těch dnů jsme také často četli pravý opak. Četli jsme tehdy, že katastrofa mohla vzniknouti také zemětřesením, které se projevilo někde u Kutné Hory; hledali se lidé, kteří toto zemětřesení pozorovali. Ukázalo se však, že odpůrcové socialisace dolů se angažovali zcela zbytečně. Návrhy na socialisaci dolů byly sice podány, ale — zůstaly ležet. Pomalu rok uplyne od katastrofy na dole Nelson III. Porovnáme-li to málo, co se stalo s tím mnohým, co bylo žádáno, máme dojem, že tu vzplanulo něco jako věchet, co za několik týdnů dohořelo.

V. G.

Kartely

Na k a r t e l e c h možno velmi dobře ukázat, jak špatně se pracuje s veřejným míněním. Nejprve čteme dlouhé a rozhorlené články proti nim; články líčí, jak kartely jsou viny drahotou výrobků. Čísla a statistiky to dokazují. Veřejné mínění je spokojeno, že se půjde na kartely. Ale čas utíká. Čtenář si vzpomene, jak se bouřilo proti kartelům. Ptá se, co se s nimi stalo, zda byly odkázány do mezí. Zjišťuje, že se kartelům nic nestalo. Existuje sice kartelový rejstřík, ale to je jen tak k vůli pořádku. Existuje sice kartelová komise, ale nemá ctizádost přijíti s nějakými návrhy. Tu a tam se zabouří proti kartelům, ale to není nic více, než blýskání na časy. Bouří se proti kartelům ve „Venkově“. Ale do rejstříku kartelů (12. VII. a 31. VIII. 1934) přibývá kartel, zahrnující úpravu výroby a cen tavených sýrů. Účastníky tohoto kartelu m. j. je:

Obchodní společnost mlékařských družstev a. s. Praha VII., a Trojská rolnická družstevní mlékárna Praha VII.

Ale to jde jen o tavené sýry. Jsou však důležitější výrobky a suroviny. Na př. železo.

A tu se v kartelovém rejstříku pod č. 692 dočítáme o kartelech pro výrobu páskového železa, taženého drátu atd. V tomto kartelu jsou státní železářny a ocelárny, Podbrezová. V jaké jsou společnosti? Zahajuje ji: B á ň s k á a h u t n í s p o l e č n o s t, P r a h a, a je to velmi pestrá společnost z Prahy, Vítkovic, Budapešti,

Vídň, Katovic atd. V tomto kartelu je také Oesterreichisch-Alpine-Montangesellschaft, Wien, Alpinka, které rakouská vláda šlape na prsty pro její příliš veliké sympatie k rakouským hakenkrajclerům. — Státní železárny a ocelárny v Podbrezové, podléhající ministerstvu veřejných prací, jsou v jednom kartelu s rakouskou Alpinkou, která byla baštou hakenkrajclerů, jichž puč stál Dollfůs život.

Laik se ptá: jaké vyhlídky má boj proti kartelům, když v kartelovém rejstříku v zápisu z července 1934 čteme o kartelu, jehož členy jsou m. j.:

Státní železárny a ocelárny, Podbrezová, Oesterreichisch-Alpine Montangesellschaft. V. G.

politika

Franta Kocourek:

Po stopách Konráda Henleina

Jablonec n. Nisou, 17. října 1934.

Úvod do města.

Tri dny v Jablonci. Tri deštivé dny. Ale jistý muž si nemohl toto nevlídné počasí v neděli 14. října vynachválit: míním přednostu policejního komisařství v Jablonci nad Nisou, dra Taške. Na ten den, jak si lehce vzpomenete, byl Henleinovými stoupenci v Nise připraven Den domoviny, úřady zakázaný. O členy Heimatfronty nebylo třeba se starat, zákazem byla pro ně věc vyřízena, neboť Henleinovi vyznačiči jsou příkladně úřadů poslušni, jak uslyšíte ze všech stran. Šéf jabloneckého policejního komisařství přijímal vděčně nepříznivé atmosférické podmínky oné neděle z jiného důvodu. Vzpomínal na komunisty, kteří nevyňikají tak vzornou poslušností. Ti se chystali předvést Jablonci v den Heimatfrontě zakázaného projevu mocný nástup k protifašistickému masovému projevu. Mobilisovali k němu své lidi ze široka daleka, pěši, na kolech, i v nákladních autech. Tato jistě několikasícová armáda byla zmíněným deštěm téměř zdecimována. A tak nebylo za těžko pětapadesáti policistům zvládnout masu sedmi až osmi set demonstrantů.

Projdeme se jabloneckými ulicemi, pronásledování úvahou, jakým důležitým politickým činitelem může být — počasí. Z návštěvních štítů a firem se nám představují obchodníci ryze německých jmen: Borowsky, Ledwinka, Bartonitschek, Wondrak — mimochodem: to je jméno skutečného vůdce Heimatfronty v celém jabloneckém okrese — Kono-patsch, Misar, Kupetz, Wessely, Rubin, Noswitz, tady je drogerie Schadek, Rechtsanwalt dr. E. Nowotny, o kus dál papírnickví Honzejk & Mathes, galanterie Rosa Lipa. Fotograf Plíva má na a statečnou českou čárku, ale pro jistotu velmi nepatrnou. Nejkrásnější německé jméno jsem však našel v Liberci, v jedné ulici za Městským divadlem. Wetwitschka. A za rekord v tom směru těžko překonatelný pokládám jméno, které zastavilo mé kroky v Bilíně na náměstí. Tschiptschirsch. Rozumějte: Čipčír.

Ve velkých hostinských místnostech „Turnhalle“ tančí Henleinova mládež pod bohatými guirlandami, vytvořenými z listů žlutnoucí révy. Je tu čisto a příjemně, Henleinovci jsou pěkní lidé, mládenci a nápadně pěkně rostlé dívky, plavovlasé Brunhildy horsky zdravých tváří. Někteří pijí pivo z hliněných džbánek. Jen o kousek dál, na rohu Občanského náměstí, je jedno ze shromaždišť české kolonie v městě, je to nový dům, s nárožní frontou moderně zaoblenou, restaurace, kavárna a tak dále — Merkur. Je tu pěkná sbírka krajinských a místních listů. Dáte se pilně do četby, abyste

se dověděli něco o městu, kraji a životě Čechů, ale vaše úsilí je téměř marné. Nejradiálněji a nepřítazlivěji je hraničářská „Obrana národa“. V dlouhém článku „Ovoce naší zahraniční politiky“, jehož autorem je jakýsi Brutus, podléhá náš ministr zahraničí nemilosrdné kritice a je zákeřně činěn odpovědným za veškerou hospodářskou krizi republiky po-tažmo Střední Evropy. To by „Gablonezer Tagblatt“ nikdy neuměl tak rafinovaně sestylisovat. V jiném, také hraničářském orgánu, vycházejícím denně v Liberci, v „Severočeském deníku“, z českých listů na severu nejčtenějším, nacházíme článku, který se nám do úvodu hodí, protože se dotýká zásadní otázky: přijímání Němců za československé občany. Jos. Laube zde píše: „Při poskytování státního občanství musíme být velmi opatrní, zvláště proto, že je mezi našimi cizinci málo těch, kteří jsou opravdu loyální k našemu státu.“

Právě za odpovědi na tuto otázku, rozšířenou na všechny naše Němce, zvláště na členy Heimatfronty, jsme sem na sever přijeli. Jabloncem začínáme proto, že je Henleinovými lidmi pokládán za středisko severočeských organizací Heimatfronty.

U jabloneckého okresního hejtmána.

Je pondělí, jdeme k největší úřední hlavě okresu. Černé prapory, vyvěšené na znamení smutku s osudem jugoslávského krále a francouzského zahraničního ministra, visí výhradně na úředních budovách nebo na domech Čechů. Ani jediný německý občan nevyvěšil smuteční prapor. Bezvadná svornost a jednota. Prosíme o přijetí pana okresního hejtmána, vládce 101.882 obyvatel, jak aspoň udává poslední sčítání. Okresní hejtmán dr. Šorf mi vychází vstříc na práh své pracovny. Jak se mu daří? Někdy to za mnoho nestojí, v takovém okrese, jako jablonecký, se člověk těžko všem zachová. Okresní zastupitelstvo? Má třicet členů, z nich podle zákona dvacet voleno, deset ostatních jmenováno ministerstvem vnitra. Nejsilnější před rozpuštěním a zastavením činnosti byli v okrese němečtí národní socialisté, němečtí nacionálové a komunisté. A po vydání zákona, jemuž Němci říkají stručně „Parteiengesetz“? Pan okresní hejtmán skládá pozmeněný stranický obraz svého okresu: „Bylo nutno rozpustit obecní zastupitelstvo ve Vlkoslavičích a Hutí, protože tam nebylo možno doplnit zastupitelstvo ze státo-tvorných stran, to byli skoro sami národní socialisté nebo nacionálové. V těch obcích dosazen vládní komisař, který přejímá celou pravomoc obecního zastupitelstva a obecní rady a i všech komisí — ano, je to úplný diktátor. Každému vládnímu komisaři má být dán k ruce osmičlenný poradní sbor. Jenomže skoro nikdy v místě nemůžeme sehnat tolik spolehlivých lidí. Vládní komisař byl také dosazen v obci Jablonecké Paseky, pro nezpůsobilost doplněného obecního zastupitelstva. Vládního komisaře nutno dosadit také v obci Smržovka, to je po Jablonci naše největší město, má osm tisíc obyvatel. Z jakého důvodu? Pro nedělnost obecního zastupitelstva a předluženost obce.“

A jak to vypadá s Henleinem a Heimatfrontou?

Okresní hejtmán by se zřejmě místo odpovědi se mnou v tom okamžiku nejradiěji rozloučil. Ze zdvořilosti však váhá. Potom odpovídá, ale jedine pod podmínkou, že z toho ani písmenku neuveřejním. Nezbytný souboj, jehož jednotlivé fáze, obraty a argumenty vám bohužel nesmím vylíčit, skončil jeho úředním svolením k uveřejnění tohoto draze vykoupeného odstavce:

„Pokud jde o politické složení, nejsem kompetentní, abych podával posudek, určený pro veřejnost. Neboť mým prvním a hlavním úkolem je starat se o udržení veřejného pokoje a pořádku při zachování naprosté objektivity vůči všemu oby-

vatelstvu, bez ohledu na příslušnost národnostní a stranickou. Okresní úřad nesmí znát rozdílu mezi stranami. Pokud strana zachovává předpisy a postupuje v mezích zákona, nemá politický úřad důvod, aby proti ní zakročil. Henleinova strana postupovala dosud vůči úřadu a navenek zcela korektně, podobila se vždy ochotně úředním pokynům a nezavdala dosud politickému úřadu příčinu k nějakému zákroku.“

Toto pochvalné konstatování jsem potom slyšel skoro doslovně od úředních osobností v Jablonci i jinde. Ale — někteří, kdo to konstatovali, měli jistá „ale“, o nichž se musím zmínit.

V referátu státní bezpečnosti.

Ještě jednoho úředníka navštívíme, než opustíme budovu okresního hejtmánství. Zajdeme k muži, jemuž je svěřen „referát státní bezpečnosti“. Je to vrchní komisař politické správy dr. Krecht. V jeho rukou se sbíhají nitky všech záležitostí, které nás nejvíc zajímají. Jinak bychom je musili námahavě shledávat. Tady to máme pěkně soustředěno a urovňáno, roztríděno, radost pohledět.

Sudetendutsche Heimatfront je vskutku vzorná organizace, která tuto práci referátu státní bezpečnosti přímo ideálně usnadňuje. Jak ti lidé jsou korektní a opatrní! Hlásí předem každou schůzičku, se všemi podrobnostmi, upozorňují úřad daleko napřed na svůj program a zvou úředníky přímo s náruživostí, aby si přišli vyslechnout jejich řeči. Ve všech, rozumějte, ve všech obcích na okrese jsou dnes ustaveny organizace Heimatfronty; z listin, které jsou tu zařazeny v deskách, je patrné, že při svolání první schůze všichni přítomní se na konci hned přihlásili za její členy. Ale na rozdíl od tvrzení, která jsem v poslední době často četl v našich novinách, musím konstatovat, že vůdčími osobnostmi Heimatfronty nejsou lidé, kteří by před rozpuštěním bývali funkcionáři hakenkreuzlerské strany (jak souhlasně tvrdí pražský tisk), ale naopak: na vůdcovská místa jsou Henleinovými nejbližšími spolupracovníky dávání lidé, kteří dosud politicky nevystupovali, nebyli politicky kompromitováni nebo byli politicky neutrální. Právě v tom vidím skvělou strategii Heimatfronty: na exponovaných místech, jako funkcionáři před tváří úřadů a veřejnosti sedí lidé politicky bezvýznamní a nevinní, ve skutečnosti však vedou hnutí místo těchto nováčků a nezkušených rutinovaných politiků, zkušených profesionálů. A právě ti jsou skoro vesměs známí jako bývalí hakenkreuzlerští nebo nacionálové, proslavení protistátním smýšlením a postupem.

V Jablonci je na příklad okresním vůdcem Heimatfronty bankovní úředník Gustav Klamt, který se dosud o politiku nikdy nezajímal a proto v ní také nezhrěšil. O politice a organizační práci nic neví. A také nemusí, protože faktickým vůdcem v soudním okrese jabloneckém je zmíněný už Oswald Wondrak, obecně známý „háček“, — tak říkají v Jablonci Češi hakenkreuzlerům. To je skutečný spiritus rector henleinovského hnutí na Jablonecku. V soudním okrese tanvaldském funguje jako Bezirksleiter úředník porculánové továrny v Tiefenbachu, Rössler, zvaný v kraji „Mussolini“.

Síla místních organizací se pohybuje od dvaceti do dvou set členů. Nejsilnějšími jsou Henleinovci v Jablonci. „Den Führer haben wir schon gefunden“, říkají členové Heimatfronty. A tímto vůdcem je Henlein. Jako Hitler v Německu tak Henlein mezi Němci v Československu je samojediny „Führer“. Jablonci je blízký svým původem, narodil se v Rychnově u Jablonce. Ostatní jsou „Leiter“. Bezirksleiter, Ortsleiter atd.

Všechny ty velké organizace vybudovali Henleinovci od jara. Mluvil jsem s jistým úředníkem, který řekl skutečnému jejich jabloneckému vůdci Wondrakovi:

„To je nápadné, že je vaše členstvo většinou z hakenkreuzlerů.“

„Chceme dokumentovat,“ odpověděl Wondrak, „že naše hnutí nezná politických ani stavovských rozdílů. Vidíme v každém Němci soukmenovce.“

„A nebojíte se, že jednou narazíte?“

„To je věc vůdce, aby různé živly usměrnil, všechny!“

„A co by se stalo, kdyby se Henlein dostal do situace, že by byl veden a stržen masou?“

„To není možné,“ odpověděl Wondrak s úsměvem.

Ptal jsem se dra Krechta na jeho zkušenosti s Heimatfrontou.

„Plní všechny povinnosti do puntíku... Svě důvěrné schůze nám oznamují na celý měsíc napřed. Jaké jsou jejich schůze? Kromě zdůraznění loyality ve svých řečech vyvozují nutnost národní, hospodářské a kulturní rovnoprávnosti. Vyzývají k národní jednotě, v jejímž rámci mohou být klidně řešeny i sociální potřeby doby, protože každému Němci je vrozeno, že nenechá bratra Němce trpět. Důsledek toho je charita jako národní povinnost.“

Slyšel jste na těchto schůzích někdy něco proti republice?

„Nic takového. Ani přímé stížnosti na režim konkrétně nebyly nikdy na schůzích, jimž jsem byl přítomen, vysloveny. Jejich nespokojenost vyplývá jen ze všeobecně stylisovaných požadavků.“

Potvrdilo se vám někdy při vyšetřování, že se na konci schůzí Heimatfronty někdy provolává „Heil Hitler“?

„Nepotvrdilo.“

A jaký je váš celkový dojem?

„Dílo není ještě hotovo. Konrad Henlein stojí před druhou částí svého poslání. Teď bych mu řekl: Máš tady velký, dobře fungující aparát, máš prostředky k loyální činnosti; použij toho k ovlivnění svých stoupenců, podle směrníc, která veřejně hlásáš.“

Když o tom přemýšlíte, představíte-li si tu ohromnou masu, která se s hroživou rychlostí řadí za Henleina, začnete si klást otázku, nejsou-li vlastně Heimatfronta a Henlein dva různé pojmy. A uvědomujete si: politicky naprosto neznámý člověk vybudoval v tak krátké době tak velkou stranu. Navázal na zbytky organizací rozpuštěné a zastavené strany, aniž vyslovil kdekoliv, že je proti těmto stranám a jejich politice. Širokým pojetím „Domoviny“ se vyzbrojil i proti výtkám, že přijímá lidi i z rozpuštěné a zastavené strany. Heimatfronta, to jsou všichni ti drobní lidé, kteří přišli pod Henleinův záhadný prapor pravděpodobně ve víře, že se pod ním dá dělat něco, co by jinak nešlo. A jistě i lidé mnohem méně početní, tvrdí, že jejich vůdce opravdu nechce nic jiného než říkat. A že pod jeho praporem budou moci sdílet všenečeský život bez újmy na loyaltě k republice. A také ti, kteří říkají: „Nechceme sdílet osud švýcarských Němců.“

Hranicář o Heimatfrontě.

Zamíříme do jiné končiny města. V ulici Pustina 27 je Národní dům. Hostinská místnost je plná, bzučí to jako v úle, češtinou. K jednomu ze stolů jsme zlákali místodůvěrníka strany čsl. nár. socialistů, pana Floriana.

„My hranicáři nemáme naprosto žádnou důvěru k Henleinovým lidem. Jsme přesvědčeni, že utvoření Heimatfronty má být útočistěm lidí z propuštěné strany hakenkreuzlerů a zastavené strany německých nacionálů. Nemáme k nim důvěru, protože ty lidi známe, víme, jací byli před rozpuštěním, to se nezapomíná! Nemyslete si, že je to jen tak platonické. Oni proti nám začínají vystupovat nepřátelsky hospodářsky. Řeknou: „My musíme podporovat své lidi“, což znamená, že nekupují u českých obchodníků a prohlašují

proti nám bojkot. Dověděli jsme se, že navádějí své členy, aby kupovali jen u Němců. Dokonce ty, kteří neuposlechnou, trestají peněžitými pokutami. A kdyby se to opakovalo, je jim pohroženo trestem vyloučení z Heimatfronty. Také to znamená heslo stoprocentního německého vlastenectví.“

Nedůvěřujete členům Heimatfronty. A Henleinovi?

„Díváme se na Henleina docela jako na československého Hitlera, třebaš Henlein tisíckrát prohlašoval, že hitlerismus končí na československých hranicích. Nevěříme mu, protože se v něm skrývá tentýž cíl: soustředit Němce v Československé republice pod jedním vedením. Utvořením autonomie školské i politické by byl zpečetěn osud českých hraničářů. Veškeré průmyslové podniky jsou zde na severu v rukou Němců, většinou bývalých hakenkreuzlerů. Což neprohlásil Hitler, že na československé Němce nikdy nezapomene? A mohou oni zapomenout na něho?“

Tato slova nabývají jiného přízvuku v těchto místech než v Praze. Víte, že je odtud k německým hranicím jen pět hodin pěšky? Za celou hodinu dojedete vlakem na pomezí Třetí říše.

„Henlein prý v Praze říká, že by se dohodnul s Čechy, usedlými v pohraničí, kdyby nás neštvali z Prahy. Ale my, zástupci hraničářů, prohlašujeme, že naopak nás z Prahy nabádají k umírněnosti. Musili jsme se kolikrát nad tím podívat, jak o tom píše i list naší strany.“

„To se rozumí, taktiku mají Henleinovi lidé znamenitou, neobyčejně chytrou. Kdyby jim úřady rozkázaly, aby šli při svém pochodu pozpátku, nebo aby šli před naší státní vlajkou po čtyřech, udělají to. Ale proč? Aby mohli prosadit cíl, který v nich hluboko vězí. Skoro ve všech. A asi ve všech. To z nich nikdo nedostane, kdepak.“

K našemu stolu přisedá odborný učitel Brož, okresní důvěrník strany čsl. národních socialistů. A ještě jeden občan, který si nepřeje být jmenován, protože mi dal informaci, za kterou by se mu mohlo vést při vyznění autorství v Jablonci špatně. Protože je živnostník...

„Bylo to v září tohoto roku,“ vypráví onen občan, „v Turnhalle byl sjezd korporace Kameradschaft Gediente Soldaten, od bývalého 10. Landsturbattalionu. Pronášelo se tam mnoho slavnostních řečí. Jeden Němec tam vzpomínal, jaké to bylo v zajetí. Viděl jsem, říkal onen Němec, jak se čestí vojáci hlásili do legií, aby bojovali proti svým otcům, příbuzným a známým. Já jako Němec jsem vzpomínal na svou otčinu viděl jsem v duchu jak sluneční paprsky zapadají nad mou vlastí. Chtěl jsem, kamarádi, skončit sebevraždou. Ale tu se mi objevila dívka, Němka, dcera Germanie, a ta mi řekla, abych vytrval. Nadejde doba, pravila mi, kdy opět budete sjednoceni ve své vlasti.“

Na policejním komisařství.

Cestou do Údolní třídy, v níž je policejní komisařství, se dostáváme do náhodného hovoru s náhodným chodcem, Němcem. Ukázalo se, že to byl zemědělec ze Mšena. „Kopu brambory,“ vypráví, „a přijde ke mně nějaký muž. Dá se se mnou tak trochu do řeči a nabídne se, že mi pomůže kopat brambory. Dobrá, kope se mnou. A když se s ním loučím a děkuji mu za ochotu, povídá mně: „Přijďte také na ten projev do Jablonce. Vždyť přece my, Němci, táhneme všichni za jeden provaz! Nechceme přece nic, než do Německa!“

Nestojí za napsání tento příklad moderní politické agitace? I s tou generální linií. Když se takhle poctivě a obratně snaží přesvědčovat i menší zlomek ze dvou tisíc henleinovců, kteří jsou v městě Jablonci a ze šesti tisíc, jichž je při nejmenším v jabloneckém okrese, může to už něco vydat.

Dr. Miroslav T a š k e, přednosta policejního komisařství v Jablonci, nás přijímá ve své pracovně. A po delším rozhovoru mi dovoluje uveřejnit tento výtažek: „Činnost Heimatfronty je taková, že vzbuzuje důvěru v to, co říká Henlein. Zdali je to tak i ve skutečnosti, se může posoudit, až nám bude znám přesný program jeho strany. Až bude příležitost, aby členstvo, příslušníci strany, dali najevo své skutečné smýšlení a cíle. Henleinova strana je prozatím omezena jen na organizační práci, nemá konkrétní politický vliv, proto je těžko posoudit jejich pravé cíle. Bývalí národní socialisté a nacionálové jsou z oficiální práce vyřazeni. Jaké máme s Henleinovými lidmi zkušenosti? Nejlepší, jsou formálně i obsahově na svých veřejných projevech bezvadní. Pro státní myšlenku a jazyk jsme tu pracovali podle svého nejlepšího svědomí. Bylo tu dosaženo dost, jak jste viděl už ze vzhledu ulic, z českých a německých tabulek ulic a jiných veřejných návštěv. Rád bych zdůraznil, že státní úřady a zaměstnanci tu mají národnostní poslání, které mohou uplatňovat právě pro svou hmotnou nezávislost. I tehdy, kdy zdejší Češi na volné noze, bez hmotného zajištění, nemohou dávat své národní smýšlení najevo a nemohou je uplatňovat.“

To by byl výběr z rozhovorů s českými činiteli v Jablonci. O návštěvách u Němců jindy.

Život a instituce

Evžen Štern:

Kam spěje SSSR?

II.

Čistka.

Na procházce Jaltou, kde jsme v okolí prohlíželi řadu sanatorií, určených především pro choré úderníky (jedno ze sanatorií bylo umístěno v dřívější carské vile, kde v bývalé ložnici carovně je umístěno 12 lůžek a v ložnici carevny 8 lůžek pro plicně choré; prohlíželi jsme též vzorné nově postavené sanatorium v horské poloze, vystavěné pro zaměstnance těžkého průmyslu) jsem četl na divadle velký plakát, že večer se tu koná „Čistka“.

Loňský sjezd komunistické strany usnesl se vzhledem k ukončení první pětiletky, aby postupně byla provedena čistka ve všech organizacích strany a v celém Sovětském Svazu. V sovětských novinách jsem se dočetl, že ve střední Asii za účasti široké veřejnosti stranické i nestraničné byla provedena čistka, při čemž ze strany byla vyloučena řada vedoucích osob; mezi hlavními body vyloučení bylo uvedeno neplnění výrobního plánu, šovinistické úchylny, obohacování se a především byli ze strany vyloučeni ti, kdož v boji za osvobození a zrovnoprávnění žen ve střední Asii v posledních letech povolili.

Pln zvědavosti šel jsem tudíž na Jaltě se svými několika přáteli se podívat, jak vypadá čistka, které se musí podrobit každý člen strany. Čistka je zpověď a zkoumání každého člena strany. Jednání bylo vyřejně přístupné a tak zúčastnilo se jako diváci i několik nás náhodně přítomných cizinců. Na podiu seděla as sedmičlenná vyšetřující komise, složená z krajských orgánů strany, za předsednictví člena delegovaného z vyššího ústředí. Náhoda nám přála, že jsme byli přítomni čistce továryše Gromova, který je ředitelem trustu sanatorií

na Krymu, tedy hlavy aparátu, který spravuje 100 velkých léčebných ústavů a ozdravoven. Gromov, energický a skromný čtyřicátník, vykládal o svém původu, o své činnosti za občanské války a o své nynější činnosti ředitele trustu sanatorií, o práci uskutečněné, o obtížích a plánech do budoucna. Mluvil bez patosu, suše a skromně. Skládal účty. Pak následovaly dotazy z řad přítomných. Starý dělník se ptal, jak se ředitel stará o ubytování a stravování zaměstnanců sanatorií, jiný se ptal na finanční výsledek hospodaření některých ústavů, třetí na používání osobních automobilů atd. Jeden se ptal, jak skončila aféra pomocníka ředitele trustu Griškova. Ředitel odpověděl, že tento byl mu přidělen krajským vedením strany jako pomocník, odejel jednou úředně do Sebastopolu, opil se tam, opil šoféra a na zpáteční cestě došlo k havarii a zranění chodců. Oba byli vyloučeni ze závodu a odevzdáni soudu.

Člen čistící komise se ptal Gromova, zda čte teoretickou literaturu strany a krásnou literaturu revoluční. Jeho odpověď zněla: Jak odbornou literaturu, tak revoluční literaturu čtu, ovšem ne systematicky, ve volných chvílích, pokud mi dovolí zaměstnání. Následovaly tudíž ihned otázky, jaké stanovisko zaujímá k některým principiálním politickým tésím strany. UVědomil jsem si, jak u nás řada politiků a hospodářských činovníků považuje za zbytečné další studium a pohrdá ideovými pracovníky.

Na konec vystoupil jeden chéf-lékař, zástupce ošetřovatelek a ostatního personálu a vyslovovali se o činnosti Gromova otevřeně a spravedlivě. V celku chválili jeho píli, energii, jeho schopnosti a věcné zacházení s podřízenými.

Druhý den stejnou křížovou cestou zpovědi, dotazů a objektivní kritiky prošel ředitel státní banky v Jaltě továryš Fedorenko. V diskusi bylo oceněno, že je výborným znalcem hospodářských a finančních otázek a že mimo svou úřední činnost se věnuje odborným přednáškám, určeným stranické a širší veřejnosti. Rovněž byl zkoušen z teorie strany, aby se komise přesvědčila, zda nepropadá manii praktiků, pohrdajících často ideami, i když je tyto vynesly. I pro Fedorenka skončila čistka uznáním jeho práce.

Jinak dopadla čistka pro tajemníka státní banky v Jaltě. Byl typován jakožto průměrný pracovník v podniku, kde vykonává pouze to, co se mu přikáže, ale postarád jakékoliv osobní iniciativy. Vystoupila mladá továryška, reprezentantka buňky strany, jejíž je členem, a stěžovala si, že továryš, sekretář státní banky, vůbec se nevěnuje práci ve straně a vzdělávací práci ve veřejnosti. Její projev končil slovy: „Má-li zůstatí továryš sekretář ve straně, musí se od základu zlepšiti a býti aktivní, jak se na komunistu sluší.“

UVědomil jsem si, že čistka je velkým demokratickým zodpovídáním se každé veřejně angažované osoby nejen před celým kruhem stranníků, který je vyslal na určitou posici, nejen před spolupracovníky v podniku neb instituci, ve které působí, ale i před nejširší veřejností, neboť čistky se dějí za široké účasti stranníků a nestranníků.

UVědomil jsem si, jak velké požadavky se v této straně, bojující za uskutečnění lepšího společenského řádu, kladou na jednotlivce a jak usilovně brání se tato strana před bonzovstvím, které by mohlo zkazit celý příští rozvoj jejich velké společné akce, tak jako ochromilo na příklad poválečné dílo socialistů v Německu.

Není dnes země na celém světě, kde by bylo tak zdůrazňováno vzdělání a hlavně odborné vzdělání. Knihkupectví jsou naplněna praktickými technickými knihami pro zaměstnance. V továrně na chleba jsem viděl několik exemplářů obsáhlé knihy „Technologia chlebopečenia“, stejně jako v kovoprůmyslových továrnách obsáhlý spis o obsluze strojů. Obě vyšly v poslední době. K továrně na chléb v Oděse je připojena odborná škola „technikum“, kterou zaměstnanci podniku, kteří chtějí dosáhnouti vyššího místa, musí absolvovat. Škola vychovává zaměstnance pro továrny na chleba i pro jiné sovětské kraje.

V nové továrně „Kalibr“ v Moskvě s a m o z ř e j m ě v e š k e ř í z a m ě s t n a n c i jsou povinni navštěvovati instrukční kursy, které zaměstnancům dává odborné technické poučení a zasvěcuje je do poslání a plánování práce v podniku.

Pro zaměstnance obchodních podniků v Kijevě byla právě zřízena speciální instrukční večerní škola.

Na Jaltě jsem navštívil „Klub rabotníků trustu sanatorií“, který je umístěn v krásném paláci bývalého Emira Bucharského. V klubu jsou sdružení veškerí zaměstnanci sanatorií, jak mi bylo řečeno, „od lékaře do kuchaře“. V tomto klubu vedle divadla, koncertního sálu, radia, šachových koutků, jazykových kursů, politické knihovny, je knihovna lékařsko-hygienických spisů a časopisů i cizích a denně jsou pořádány a četně navštěvovány odborné přednášky o tématech hygienických. Dnešní sovětský režim chce, aby veškerí zaměstnanci v podnicích, které patří jim a celku, byli opravdu v zájmu jakosti výroby co nejlépe kvalifikováni.

Mnozí rudí ředitelé, kteří v době revoluce byli bez předběžného vzdělání postaveni v čelo podniků, musí dnes doplniti své vzdělání a složití příslušné odborné zkoušky. Jinak jsou nahrazováni školenými odborníky. Budiž mi dovoleno o tom citovat zprávu ze sovětských novin:

„Učební ústav pro hospodářské vůdce.

Gorki, 15. září. Obvodní ředitelství zmocněnce lidového sekretariátu pro těžký průmysl zřídilo právě stav pro zvýšení kvalifikace hospodářských vůdců. Správcí všech podniků musí si osvojití určité „t e c h m i n i m u m“ v oboru, ve kterém pracují. Pro ředitele trustů, podniků, jejich zástupce a přednosta oddělení, kteří vyšší vzdělání nemají, je toto vyučování povinným. Toto vyučování bude provedeno bez přerušení jejich práce v podnicích. Každému žákovi bude přidělen učitel, který mu poskytne vyučování podle plánu, který bude vypracován podle věcných potřeb a časových možností každého jednotlivého žáka. V tomto institutu bude školeny v letošním roce 250 osob.“

Tímto kladným poměrem k vzdělanosti se změnila původní bolševická orientace, směřující proti studované inteligenci. V poslední době byly učitelům a profesorům zvyšovány jejich příjmy, avšak je žádán od nich, stejně jako od manuálního dělníka zvýšený výkon. Pro nedostatek místností a učitelů většina jich vyučuje ve dvojí směně. Viděl jsem řadu učitelů a hlavně mladých inteligentních učitelek, jak s průkopnickou vášnivostí vykládaly dětem i dospělým v den oddechu v museích, na ulicích, na exkursích, všude. Vzdělávací kursy jsou pořádány i v sanatoriích pro plicně choré. V parcích oddechu je postaráno vedle obveselení a odpočinku též o možnosti vzdělání a sebevzdělání.

Hovořil jsem s mnoha inteligenty, lékaři, inženýry, učiteli, kteří, i když mají vůči panujícímu systému své rezervy, účastní se s elánem budování nového Sovětského Svazu. Vedoucí sovětské lidé jsou si vědomi významu ideí a vzdělání a nebezpečí diletantismu nebo polovzdělání. Proto to zdůrazňování specialistů i v hospodářském životě, kultury, propagace divadla a spisovatelů, nesoucích ideje společných cílů.

Mladé sověty.

Mohl bych uvést řadu obrazů bídy, se kterou jsem se sešel. V Rusku stále jsou ještě bezprizorné děti, třebaže se režim namáhá je vymýtit a vytváří celý systém péče o dítě. Bylo mi vykládáno, že nejmladší bezprizorní jsou již tuláky v druhé generaci, a mnozí z nich jsou dětmi nedávno potřených kulaků. Potkali jsme se se ženou lékaře, který před válkou měl klientelu z nejbohatších šlechtických kruhů, postavil se proti systému, a žije nyní se svojí ženou úplně ožebračen. Mluvili jsme s obuvníkem, který je již v Rusku 19 let a který nevstoupil do žádného kolektiva, a žije přes poměrně slušné výděly pln nespokojenosti. Drtí ho sovětské továrny na obuv a artěly. Tito všichni se nám vyslovovali ostře, ba mnozí vášnivě proti systému sovětskému a jeho reprezentantům.

Ovšem toto neznamená nic proti mohutné síle stále početnější mladé generace, která sovětské zřízení považuje za jediné správné, ba samozřejmě. Viděl jsem mladé lidi pochodovat a řízně zpívat písně o sovětské vlasti. To je svého druhu sociál-patriotismus. Patriotismus k vlastní zemi a jejímu sovětskému zřízení. Všichni jsou proniknuti vůlí vyhnouti se válce, ale válku obrannou by přijali s energií a technickou výzbrojí nikdy v carském Rusku nemyslitelnou. Rudá armáda je disciplinovaná a vedle toho je milice a fyzkultur, v jehož organizacích je veškeré dělnictvo, studentstvo a učitelstvo. Muži i ženy, které jsou rovněž komandérkami (důstojníky), piloty, krátce celá mladá generace je proniknuta ideou obrany země a jejího zřízení, sovětské vlasti, a může se rázem přeměnit v bojovné jednotky.

Jako typ z kruhu inteligence nejmladší generace nového Ruska, která je již v aktivitě, stal se mi náhodný známý při plavbě ze Sebastopolu do Oděsy, 25letý muž, který je přednostou jednoho z konstrukčních oddělení továrny v Čeljabinsku, jež měsíčně vyrobí 1000 traktorů. Ukázalo se, že náš známý má příbuzné v Praze, a že tento sovětský občan v letech 1926—1931 studoval na vyšší průmyslové škole na Smíchově. Poznal tudíž naše poměry.

Tento mladý muž již nemluvil o třídním boji, revoluce byla mu již stejně historickým faktem, které zná z podání, jako naši mládeži — „28. říjen“. K výkladům o sovětském režimu a jeho institucích jsme ho musili pobízet. Hovořil o organizaci továrny, ve které pracuje, hovořil o hospodářské budoucnosti socialistického Svazu, ukazoval nám mezi jiným perspektivy příštího automobilového a aeroplánového ruchu v sovětském Svazu, jakmile program doplnění vagonového parku a vybudování silnic bude skončen. Jest již majitelem kola sovětské výroby, které loňského roku bylo dáno do volného prodeje za 250 rublů. Jeho plat činí s prémie 800 rublů měsíčně a kalkuluje, že si z úspor — je svobodný — během jednoho roku může koupit automobil, a učiní tak, jakmile budou vybudovány silnice a transporty na drahách a po vodě umožní snadnější přiděl benzínu. (V Sovětech vyrobené Fordky jsou prozatím za cenu 1800

rublů přidělovány pouze k úřední potřebě podniků, úřadů a institucí.)

Položil jsem mu otázku: „Znáte naše poměry, cítíte se ve své zemi politicky svobodným?“ Odpověděl: „Mohu věcně kritisovat své představené, kterékoli zařízení v podniku, komuně, v kraji, státě. Mám-li pravdu, s kritikou svojí obstojím, a mohu i kritiku publikovat v novinách.“ (Sovětské noviny denně přinášejí kritiky různých podniků a zařízení jak z kruhů zaměstnanců, tak spotřebitelů.) „A kdo chce kritisovat a potírat principiální základy sovětského řízení, je proti státu, je proti sovětské vlasti.“

Řekl to se samozřejmostí a prostotou člověka technicky orientovaného. Tak samozřejmě, jako my považujeme za nepřijatelné podrývat demokratické základy republiky.

Perspektivy.

Sovětský Svaz má bezesporně nejtěžší obtíže za sebou. Do praktického života sovětského stále ve větším počtu vstupuje mladá generace, která již vyrostla za sovětského režimu, nevzpomíná na občanskou válku a její krutosti, shledává z vlastní zkušenosti, že poměry se den ode dne zlepšují. Generace tato je již zbavena maloměstského drobného egoismu a třídních prestižních předpojetí. Těší se z nových poměrů, ze zlepšování výživy a z faktu, že na trh přicházejí stále nové tovary, dosud jim neznámé. Pro rozhodnou většinu našich lidí a dělníků sovětský život by dosud znamenal úmornou práci a odříkání, podstatně nižší životní standard. Sovětská občanská povaha však především tendenci k zlepšení. (Bylo-li jim před třemi lety na příklad ještě těžko přístupné mýdlo, je již dnes samozřejmě, stejně jako vázanka mládencům a dívkám kolínská voda.)

Dnešní režim v Sovětském Svazu dal do pohybu tolik výrobních prostředků produkčních, energie, nadšení a vzdělání, že je jisto, že Sovětský Svaz, posílený svojí rozlohou a přírodním bohatstvím, i když nastanou třeba nové komplikace a dočasně určitě zpětné vlny, půjde rychle k velkému hospodářskému rozvoji a k podstatně vyššímu životnímu standardu všeho obyvatelstva. Dnes již, soudím, je životní úroveň masy dělného lidu na příklad v Ukrajině vyšší nežli v přílehlých obvodech polských a rumunských.

Cítím svoji socialistickou povinnost pracovat u nás za novou orientací k sovětskému Svazu, kterýžto poměr byl u nás zkreslován obavami z rozvratu ve vlastní domácnosti a spory s našimi komunisty. Naši komunisté, kteří vše negují, demagogicky přehánějí a nejsou schopni ani střízlivé pozitivní kritiky, jež by podpořila posici levého bloku, nesmí zůstat téměř jediným neoficiálním mostem, spojujícím nás s velkou sovětskou říší o 160 milionech obyvatel, zaujímající jednu šestinu zeměkoule, velmocí, která svojí vnitřní sociální a hospodářskou silou bude hrát stále větší úlohu ve světové politice. Sovětský Svaz počíná již ve své zahraniční politice nuancovat ve svých vztazích k jednotlivým západním státům. Dnes stal se politickým — a řekněme si to upřímně — i vojenským spojencem evropských demokratických republik.

Další vnitřní vývoj Sovětů povede od hospodářské demokratisace a socialisace samozřejmě též k politické demokracii, jak jsme již uvedli, a sblíží je ještě více s ostatním demo-

kratickým světem, s kterým již dnes spolupracují v boji proti fašistickému imperialismu. Jakmile Sověty zabezpečí svůj socialistický řád a hospodářsky uspokojí své masy — nebude již vnitřních důvodů k politické diktatuře. Jejich cesta od hospodářské demokracie, která ovládá a plánovitě organisuje výrobu a spotřebu, bude ovšem snazší, než v západní Evropě přechod od pouze politické demokracie, s chaotickým hospodářským organismem, ke skutečné, plánovitě organisované hospodářské demokracii.

Nesouhlasím s mnohými metodami bolševickými, nesouhlasím s filosofickým odůvodněním ortodoxního marxismu a leninismu, avšak v díle sovětských komunistů je dnes hnací silou především idealism a přímo náboženská víra, která je přenáší přes překážky, jež pro socialisty méně zanícené by byly přirozeně neschůdné. V jejich budování nové společenské organizace je mnoho útočného a praktického humanismu, stejně jako tvrdosti k odpůrci.

Jejich poválečné revoluční metody jsou nepřijatelné pro našeho městského i venkovského dělníka, který je v jiné situaci, nežli byl poválečný dělník a mužík ruský, jenž neměl co ztratit ani politicky ani hospodářsky. Sovětští komunisté poválečných let zapomněli rovněž na další podstatný rozdíl mezi jejich poměry a západní Evropou. Rusko totiž nemělo evropského rozvětveného a vlivného středního stavu, který v Evropě na komunism živě reagoval odklonem od demokracie k fašismu. A tak, když byly slepě přenášeny bolševické agitační metody do západních zemí, přispěly v mnohých zemích k přechodnému vítězství reakce, myslím zejména na Itálii a Německo. Svět se však dnes a zítra nebude moci uzavřít pozitivnímu jejich dílu, příkladu hospodářsky účelněji organisované a sociálně lepší společnosti.

Je pravděpodobné, že hospodářským zdvihem a z toho plynoucí určitou společenskou diferenciací sovětské společnosti dojde v ní částečně k psychologickému vývoji napravo. Sovětští občané brzy budou chtít mít již klid a určitou stabilitu, konec revoluce. Budou syti sebeobětování, které bylo od nich žádáno a ještě dnes je žádáno v míře opravdu nadměrné. Již nyní v Rusku propuká touha po lepší úpravě jídel, šatstva, po ozdobách a po zábavě, prostě začínají mít již dost odříkání. Ale sovětské zřízení, které plánovitě buduje technicky pokročilou výrobu v zemědělství a v průmyslu, odstraňuje zbytečný meziobchod a znemožňuje soukromé podnikatelské zisky a soustředění výrobních prostředků a finančních kapitálů v rukou jednotlivců a úzkých skupin, poskytně takových výhod, že nenastanou-li zcela mimořádné okolnosti, zůstane ve svých základních pilířích neotřesen. Je to zespolečnění hospodářského života, vyšší forma plánovitěho hospodářství, sociálně spravedlivější řád, umožňující mnohem vyšší životní standard širokým vrstvám, tedy u srovnání s dřívějšími poměry téměř všem.

Po ukončení nynější budovatelské éry stanou se Sověty v mnohém směru příkladem pro celý svět, jako byla svého času Amerika. Zdá se, že Sověty budou novou Amerikou dvacátého století — Amerikou socialistickou, kterou ostatní starý svět nebude moci přehlížet.

Jsem si vědom, že vzhledem k státním a národním svým zájmům nemůžeme dnes v řešení sociální základní struktury naší společnosti předbíhati ostatní západní svět, dokud máme v sousedství fašistický režim v Německu, Rakousku, Maďarsku a Polsku. Přes to má orientační cesta do sovětského Svazu upevnila ve mně přesvědčení, které jsem loňského roku v tomto listě vyjádřil ve své stati nadepsané: „Je socialism v defenzivě? (Proti socialistickému defaitismu),“ čelící proti pesimismu vůči socialismu.

Mussolinismus a hitlerismus, který obnovil pouze přežilé prvky minulých dob, nebudou mít rozhodující a trvalý vliv na vývoj světa; Sověty jej budou mít, neboť budují společnost sociálně spravedlivější a hospodářsky účelněji organisovanou. Jsem přesvědčen, že sovětský režim posílí v ostatním světě vývoj k společnosti socialistické: Rooseveltova Amerika a Svaz sovětů, největší dvě říše světa, jsou nám zárukou, že svět půjde doleva.

V dnešních Sovětech můžete procítit, jak idea stala se mocenskou silou vše ovlivňující a vše si podrobující. Je to velký duchovní a mravní zážitek, kterému se neubrání ani odpůrce.

Otto Rádl:

Tvář německé emigrace

I.

NA ROHU VÁCLAVSKÉHO NÁMĚSTÍ prodává stará čísla německých magazinů muž, jehož zevnějšek skrývá bídu pod pečlivou bezvadností chatrného kabátu, muž s inteligentní a velice plachou tváří. Prodává také večerníky novin, jejichž české názvy vyslovuje s měkkým cizím akcentem. Známy mi o něm prozrazuje, že je to bývalý profesor. Koupíme si od něho číslo českých novin, jež přinášejí zprávu, že mezi středoškolskými profesory je u nás málo filologů, zejména učitelů němčiny že je naprostý nedostatek. Měli bychom chuť s ním promluvit několik slov, je však nesmírně vylekán, dívá se na nás ustrašeně. Chodí všude tolik tajných: je-li emigrant přistižen při výdělečné činnosti, může s naprostou pravděpodobností očekávat zítra nebo pozítří doručení vypovědacího dekretu s výzvou, aby do čtyřadvaceti hodin opustil území republiky.

Prodávat noviny je sice výdělečnou činností, nevyžadující ani zkoušky ani živnostenského listu, ale tihle ulekaní lidé jsou připraveni i na to, že by jim mohlo být zakázáno stát od rána do večera na chodníku s hrstkou večerníků a vydělat si tři nebo čtyři koruny na den. Kromě novin je možno dělat ještě dvě věci: nosit kufry z nádraží a lovit ryby ve Vltavě. S kufry je potíže: k tomu musíš být trochu líp živen a laciná taxi jsou hrozná konkurence. A lístek na ryby není zadarmo a v zimě tě přece jen neuživí.

Č. S. R. JE DALEKO NEJLEPŠÍ ZEMĚ v zacházení s emigranty, jak mne všichni ujišťují: to nás uvede trochu do rozpaků. Předně, že je přece jen pod lidskou důstojnost, aby inteligentní, poctiví a pracovití lidé ponenáhlu pustli a mravně i hmotně hynuli, a že je strašné, že lidstvo je z tohoto postavení nedovede zachránit. Za druhé proto, že jsme si vědomi, jak málo sami pro tyto lidi vytržené z kořenů podnikáme — a že i to málo je ještě více, než se děje v jiných zemích.

Čeho se emigrantům od našeho státu dostává? Práva a s y l u. Co je tato instituce s krásným a patetickým jménem, co je to asyl? Je to vymoženost moderní demokracie? Ne. Je to prostě právo turisty, který si může zajetí do cizí země, má-li v pořádku svůj cestovní pas a má-li na pobyt v cizině papíry. To, co dnes právo asyly i u nás znamená, není nic jiného než ve všech státech světa, ať kapitalistických nebo socialistických, ať monarchistických nebo demokratických: vžitá usance, že se úřady chovají se zdvořilou zdrželivostí k cizím státním příslušníkům, pokud tito příslušníci od těchto úřadů nic nežadají.

Větší benevolence Československa spočívala v tom, že v prvních dobách pohraniční úřady přivíraly oko nad tím, když přicházející uprchlíci neměli vůbec řádných papírů. Pán bůh světové spravedlnosti nám zapíše do konta aktiv na věčnosti k dobru tuto blahovůli, že jsme nepostavili štvané lidi, kteří k nám prosebně přiběhli před hradbu úředních předpisů a nevyhnali nazpět před ústí pušek. Druhá benevolence našich úřadů spočívá v tom, že cizincům, jimž vypršela platnost cestovního pasu a kteří nemají možnost tuto platnost obnovit ve své zemi, se u nás vystavují československé pasy „interimové“, s prozatímní platností na dobu jednoho měsíce nebo o něco déle. Tyhle interimové pasy jsou důmyslné zařízení, jež se podobá klíčům jednoho přemýšlivého vynálezce z ruské humoresky: ten badatel totiž vynalezl klíče, jimiž lze zámek pouze zamknout, ale nikoli už odemknout, takže je majitel chráněn proti zneužití v případě eventuální ztráty klíče. Interimové pasy svým majitelům poskytují právo přestoupit československé hranice směrem na venek, neopravňují však k návratu zpátky. Interimové pasy jsou stejně jemným náznakem, jako když hostitelka při úderu jedenácté řekne vyčítavě: „Vy ošklivé hodiny, proč mi odháníte mé milé hosty...“

EMIGRANTI SE U NÁS ROZTAHUJÍ, říká s oblibou agrární večerník, jenž už nejednou dovedl objektivati proti německým intelektuálům u nás žijícím argumenty z jejich minulosti s takovou pohotovostí, že to budilo zdání dodávek přímo ze Třetí říše. To roztahování však připomíná nápadně ono kalení vody v potoce, jímž se provinilo kůzle, to roztahování se podobá pohybu plic, které se snaží nassáti trochu vzduchu, kterého je třeba, nemá-li člověk umřít, který však bohužel nestačí k tomu, aby člověk žil.

Emigranti se roztahují: jeden z nich si podal u našich úřadů žádost o udělení koncese k zřízení určité živnosti, pro niž měl zvláštní zkušenosti a novinky u nás neznámé a velice prospěšné. Tento pouhý fakt, že sám přišel s žádostí k úřadům, vrhl na něho podezření, že chce u nás pracovat a způsobil jeho vypovězení, ačkoliv všechn potřebný kapitál ke své živnosti měl sám k dispozici. Emigranti se u nás rozta-

hují: jeden herec z nejpřednějšího berlínského divadla k vám přisedne nesměle v kavárně a nesměle se vás ptá, nepotřebujete-li za 8 nebo 10 korun kravatu, má jich tu několik v balíčku a vydělal by si tím na den na obživu. Musil byste však zachovat diskretnost, protože mu hrozí vypovězení, bude-li přistižen. Jeden advokát prodává košile a jeden spisovatel, jehož jméno najdete v historii moderní literatury německé, prodává autoolej se stejným rizikem, že budou do 24 hodin vypovězeni, udá-li je někdo. Pokuste se úředním předpisem přivést hladového psa k tomu, aby šel s distinguovanou netečností kolem kusu chleba, který leží na zemi.

Mohli bychom uvést ještě asi dvacet podobných příkladů, kdybychom se nebáli, že tyto ubožáky tím připravíme o poslední možnost živoření a že na ně poštveme vyšetřování úřadů. Kromě pěti nebo šesti lidí nejzvučnějších jmen je inteligence mezi emigranty barbary zproletarisována. Kromě několika žurnalistů, kterým se podařilo založit nové časopisy (tištěné v našich tiskárnách), žijí emigranti, kteří tu nenalezli příbuzných, strašným způsobem. Skýtáme jim asyl, ponecháváme jim právo dát se podporovat z vyčerpaných fondů, hrozíme jim vypovězením, přestoupí-li předpisy zakazující jim u nás pracovat. Naš německý rozhlas, v němž se donedávna uplatnilo několik znamenitých odborníků, byl přes svou bídnou lokální úroveň nyní i všem kvalitním cizincům nadobro uzavřen: pod záminkou, aby prý neprovozovali před mikrofonem špionáž. Umřít je emigrantům dovoleno, je však nežádoucí, aby se tak dalo na obecní útraty.

NĚMECKÁ EMIGRACE PŘIPADLA NA OBTÍŽ pouze soukromé dobročinnosti. Státy pro ně neučinily nikde nic, nemají tedy státy ani právo tvářit se vůči nim jako nadměrní dobrodínci. Pro Ř e k y z T u r e c k a a pro emigrované A r m e n y byla kdysi uspořádána mezinárodní finanční pomocná akce států. R u s k á emigrace byla u nás přímo státem podporována. Němečtí emigranti nezatížili státní pokladnu ani haléřem.

Z veřejných prostředků emigranti nejsou podporováni. Politické strany je podporují ze svých soukromých prostředků, živily asi 30 lidí ve z b r a s l a v s k é m hotelu Ritz, jež dal k dispozici kap. Voska, staraly se o malý kolektiv v Z á b ě h l i c í c h, 40 lidí bylo natěsnáno v tak zvaném pensionu ve V o d i č k o v ě u l i c i, sociální demokraté živí počet emigrantů v Odborovém domě, mnoho jich rozeslali do různých venkovských míst a ubytovali u svých příslušníků (jeden z nich spí na příklad přes noc v loži vrátného a probouzí se ovšem společně s vrátným při každém zvonění třicetkrát v noci). Velkorysejší pomoc se stala ubytováním 80 emigrantů v zámku M š e c, jež majitel dal i se zahradami bezplatně k dispozici; tito lidé tu zřídili dokonalý kolektiv, využili svých odborných a organizačních schopností, zřídili si velikou zelinářskou zahradu, a živí se vlastním výtěžkem své práce. Jákýkoli prodej jejich produktů je jim však zakázán. Je to však přece jen po mnohých stránkách vzorné a humánní řešení této otázky, jež se ovšem nevyrovná řešení francouzskému. Spolupracovník Waltera Gropia, S o m m e r f e l d e, zřídil totiž u Paříže obrovskou moderní kolonii, kterou si emigranti sami celou budují a v níž si všechny práce vykonávají sami.

Iniciativa států v této otázce selhala: všechno to, co bylo podniknuto ve prospěch emigrace, se stalo všude jen ze soukromých podnětů. Státy se zachovaly byrokraticky: úřady se stáhly do úředních skříněk a rozhodly se nepřidělovati si práci. Proto se ocitli demokrati emigranti, ochotní k práci a podporování demokracie přímo z existenčních zájmů, v postavení nežádaných cizinců, zatím co každý vyzvədəáč cizího státu, pokud má řádný cestovní pas, je osobou ždanou.

NEŽADANÍ CIZINCI jsou tedy podle byrokratického měřítka, jež měří řádnost kteréhokoli občana jen podle razítek v cestovním pase, ať už jsou pravá nebo padělaná — házení všichni do jednoho pytle. A přece by bylo prospěšně podívati se na rozdíly mezi emigrantem a emigrantem a zjistiti, nepřinášejí-li snad i pozitivní prospěch, jehož by bylo možno využití. Nepokládáme však za pozitivní využití emigrace, když některé politické strany si z ní udělají demagogický agitační prostředek. Národní demokraté nosili letos v májovém průvodu z nedostatku vhodnějších hesel nápis: „J sme proti emigrantům i proti hakenkreuzlerům“. Upřímná byla jen první polovina této věty: strana, která projevovala mnoho lidského porozumění pro emigraci ruskou, nemusí být však na toto přiznání hrda. Sedím-li v teple s plným břichem, není obtížno říkati: jsem proti mrznoucím a hladovým. Je však dosti obtížno tvrdit, že by to bylo možno pokládat za část politického programu.

Náš poměr demokratických občanů k emigraci jakékoli barvy je poměr lidský a mělo by být požadavkem slušnosti mezi politickými stranami, aby každá z nich přijetí emigrantů pokládala pouze za skutek lidskosti. Přišlo k nám málo emigrantů politických: skoro všichni zamířili do Paříže, s níž už byli dávno v těsnějších stycích. Pokud přišel některý politický emigrant, požadujeme od něho plným právem, aby se nevměšoval do našich vnitřních politických otázek: nikoho z nich nesmí překvapit, budou-li vypovězeni ze země, dají-li se svěsti k politické nebo dokonce protistátní propagandě. Přišlo k nám však mnoho emigrantů židovských: podle naší ústavní listiny nemáme práva pokládati příslušnost k židovské národnosti za politikum. Přes všechnu bdělost, s níž židovskou emigraci střeží určité strany, nepodařilo se jim ani jednou vytknout, že by se u nás němečtí židé nechovali absolutně fair. Neobejdou-li se tedy „Národní listy“, „Polední listy“ a agrární listy bez ohřívání své polévky na emigrantském ohníčku, vystavují si tu smutné vysvědčení ideové chudoby.

PRO TĚCH DEVADESÁT TISÍC LIDÍ, kteří se z Německa všeho všudy vystěhovali, se tlouklo na politický buben i v jiných zemích daleko hlasitěji, než bylo třeba. Emigrace je fakt, který se vrací v dějinách s pravidelností každých padesát let. A co znamená 90.000 německých emigrantů proti 2.000.000 emigrantů ruských? Podle posledních ciferných údajů bylo z celkového počtu německé emigrace 70.000 židů, z nichž 33.000 se už trvale usadilo v Palestině, zatím co ostatek částečně již našel místo v jiných zemích, částečně živoří a čeká na prostředky nutné k odjezdu. Samotná Francie pojala do sebe ochotně 25.000 emigrantů. U nás bylo nejvýš 8000 emigrantů, kteří

však většinou se zdrželi jen krátkou dobu a projížďali do jiných zemí. Dnes je u nás jen 850 emigrantů podporováno z kolektivních prostředků. Ostatek se zařadil nějakým, ať už legitimním nebo nelegitimním způsobem do produkčního procesu, a buď alespoň trochu lidsky žije anebo bíděně živoří.

Bylo by tedy na čase, aby stát alespoň nějakým způsobem vzal existenci těchto lidí na vědomí a udělil jim v jakékoli formě vedle zcela formálního a prakticky neúčinného práva na asyl i právo na usazení. Dřívější pas Nansenův k tomuto usazení v zemi automaticky opravňoval, nynější pasy interimní toho práva neudělují. Bylo by možno, místo všeobecně a paušálně opakované fráze, že v nynější krizi je každý emigrant hospodářským zatížením státu, zkoumati, je-li o tomto zatížení možno mluvit i ve všech individuálních případech. Je snad možno přijmouti přesně určený počet lidí, kteří již nyní v zemi žijí, je možno předepsati jim do určité doby složení zkoušky z jazyka, je možno předepsati jim určitou vyšší výdělkovou daň, k níž by se každý rád uvolil, jen aby měl právo žít zase jako řádný občan. Bylo by možno zjistit určitá speciální povolání, v nichž by emigrace nepřinášela konkurenci, nýbrž potřebné speciální znalosti. Pohlédneme-li nazad, vidíme, že emigranti bývali mnohde tvůrci celých nových průmyslů a že imigrace hospodářství mnohých zemí znamenitě oplodnila. Využijme alespoň kapitálové síly těchto lidí: celé množství kapitálově zajištěných lidí nemá možnosti své peníze u nás přes všechny kapitálovou bídu celého trhu investovati. Stavíme je před volbu, aby se buď stali tichými společníky, nebo aby podnikali tajně, nastavovali „slaměné“ figury, vydávali se nebezpečí vydírání, anebo aby se svými penězi odjeli jinam.

do ba a lid é

Na dně

III. Somrování.

Snažil jsem se vám posledně ukázat, co je to jediná koruna. Poznali jste, že dvě, tři koruny jsou někdy nedostupným penízem. Hoň se jak chceš, neseženeš je. A to je zlé: pak zbývá jen „somrování“. Žargonový výraz pro stav člověka, žijícího podle citátu bible: „Hleďte na pachtovně nebeské, žeť nesejí, ani žnou, ani shromažďují do stodol, ale Otec váš nebeský živí je.“

Znamená to nemít ani na noclehárnu, ani na kousek chleba. Nutnost žít jako Diogenes. Ale bez sudu. I v tom je podstatný rozdíl. Ulice jako obydlí je v létě zlá. V zimě předstihuje hrůzy Dantova pekla, jak poznal Jechl a všichni stejného osudu. Jechl nebyl ještě zapracován. Byl nováčkem v tomto prostředí a povolání nezaměstnaného. Nevěděl, kam se obrátit, ke komu jít o radu. Neseznámil se ještě s trosečníky, nevěděl, jak se oni zařizují v podobné situaci. Jak se brání. Jak žijí.

Několik dní už nejedl. Několik dní prochodil po ulici. Nezapomente, že byl z „dobré rodiny“. Tradice jeho výchovy mu bránila natáhnout ruku a žebrot. Po několika dnech beze spánku ho pářily nohy jako oheň. Usínal dokonce při chůzi. Stalo se mu jednou, že se probudil prudkým nárazem. Otevřel oči: uhodil se o kandelábr. Příroda ho po dlouhém bloudění toho dne přemohla. Dověkl se na Štva-

nici, padl jako podtatý do trávy pod mostem a spal. To byl jeho první spánek venku.

Šli jste od Denisova nádraží po Hlávkově mostě někdy v létě? Nejsou všichni, kdo leží pod ním dole na sluníčku, milovníci slunění. Spí tam po probouzených nocích. Mezi somráky jsou dosud spory o to, která metoda je lepší. Žebrat a flinkat se v noci a spát ve dne. Nebo ve dne žebrot a v noci spát? Pro tuto teorii mluví lidská přirozenost. Nebo aspoň zvyk. Člověk je živočich denní. A potom: ve dne se spíše sežene kousek jídla nebo nějaký halěr. Zřejmá výhoda druhé teorie je ta, že spíte-li ve dne na Štvanici, nejste tak nápadní a nevystavujete se pozornosti policie. A hlavně: ve dne je teplo. A bez tepla není spánku. Probouzení za ranní rosy a příslušná třesavka mluví pro odpočinek ve dne. Léto má pro somráka velkou výhodu. Může se ve Vltavě umýt a vykoupat. Ale zima! Představte si mráz. Je třeba deset pod nulou. Musíte chodit. Zmrzli byste, kdybyste na chvíli sedli. Omrzlé nohy necítíte. „Únava tě svádí k tomu, aby sis aspoň na pět minut sedl na lavičku. Pud sebezáchovy tě varuje. Nesedej. Nevstaneš. Zmrzneš.“

A tak se táhnou ulicemi tmavé stíny. Bez myšlenek, protože bez cíle. Jsou řízeny zvláštní, s lidského hlediska nesmyslnou energií. Živočišným pudem: žít! Končí nekonečná noc. Nelze se umýt. Řeka je zamrzlá, pouliční pumpy jsou zamrzlé. Somráka nikdo nepustí do bytu k umyvadlu. A v nádražní umyvárně stojí nejlacinější umytí celou korunu. „Lidové umytí“ se tomu říká. Jediná volná místa s vodou jsou na řece pod jezy, v proudu. Ale na krajích je tenký led. Často psaly noviny o sebevraždě nebydlících. Policejní korespondence vydala zprávu, která vyšla v novinách: „Nebydlící nezaměstnaný . . . utopil se dnes ráno ve vorové propusti. Příčina sebevraždy patrně dlouho trávající nezaměstnanost.“

„Ani je to nenapadne, zabíjet se,“ říká Jechl. „Umýt se chtěli. Taky bych tam byl jednou málem spadl. A zpod ledu se tak lehce nedostaneš. A tak je ráno — a nevíš, co bys dělal. Jdeš do ohřívárny, ta je otevřena už od šesti hodin ráno. Jedna je ve Vysočanech, jiná v Holešovicích u přístavu a jedna je taky na Slupi. Dávají je ke krajům města, aby to nestrašilo v centru.“

Chodí tam hrozí lidé, na pohled. Jsou to ti, z nichž jednotlivce výjimečně potkáte třeba na Václavském náměstí. Umazaný, roztrhaný, neholený, táhne se takový bezprizorný ulic. Ale ne dlouho. Obyčejně první strážník ho přivezme do úschovy. Patří k etiketě tohoto stavu, nemít papíry v pořádku. Víte proč? Svůj domovský list a jiné papíry prodá takový člověk za pár korun lidem, kteří mají zájem na provozování své činnosti pod cizím jménem, s dokumenty někoho jiného. To je podobné jako s obchodem cestovními pasy, který velmi kvete v takové Marseille, v Cařihradě nebo Alexandrii, jak jsem se o tom přesvědčil na vlastní oči. Nejsou všechny podezřelé pasy vydávány vlivnými úřady: ty se dají koupit na takových bursách, někdy dost lacino. Československé pasy mají dobrý kurs, což je neposlední příčinou toho, že tolik zlodějů a podvodníků chycených v širém světě se vykáže naší státní příslušností.

Ohřívárna: při vstupu se zapíšete do knihy. Na lavičce, v koutě, na podlaze, kdekoli dosednou somráci, hned usínají. „Taková ohřívárna je skutečně sociální čin,“ říká Jechl. „Skoro se divím, že tam nevybírají vstupné. Za všechno, co má pro nebydlící cenu, se musí platit. Máte kde sednout si v teple. Teplo, víš kamaráde, co je to teplo? Teplo je větší rozkoš než krásná žena. Při teple může člověk spát i ve stoje, opřen o stěnu. Teplu se snad vyrovná jen pocit nasycení.“

Jídlo zdarma.

Jako je těžký problém vyspat se na ulici, je i problém najít se na ulici. Teprve delší praxe přinese somrákovi mož-

nost naplnit si denně zadarmo břicho. Samozřejmě, nemůže dodržovat pravidelnost v jídle, nemůže dbát na dietu, nestará se o obsah vitaminů v potravě. Ráno je zvykem snídat. Ani somrák si to neodvykl. Co byste si vy počali v tomto případě, hladoví a bez halěře v kapse, uprostřed města?

Somrák jde na Havlíčkovu náměstí. Než přijdou zametací auta, posbírá vyházené zkažené ovoce s jízdní dráhy. Někdy je jeho snídaně přepychová. Zvláště je-li doba merunek, broskví, sliv, jahod a jiného rychle se kazícího ovoce. Na stravitelnosti ovoce nic nezmění fakt, že je zpola nebo docela shnilé. My bychom patrně dostali žaludeční nebo střevní katar. Somrák, ačkoliv je pro něho každá nemoc skvělou příležitostí dostat se do nemocnice, to štěstí nemá. Trochu zasyčen, před šestou hodinou ráno se vydá na další lov. Jeho cílem jsou Vinohrady nebo Vršovice nebo Dejvice. Vůbec čtvrti, obývané úřednictvem. Tam totiž se nevstává tak brzo. A mlékaři nebudí ze šetrnosti zákazník a nechávají stát lahve mléka za dveřmi. Někdy dokonce i sáček s pečivem visí na klíce u dveří. Tato občůzka se skončí v sedm hodin. A má-li somrák jen trochu štěstí, podaří se mu zahnat hlad na celé dopoledne. Potom se věnuje svému povolání. Zajde do zprostředkovatelské práce na Betlémském náměstí, dá si tam orazítkovat své potvrzení, že hledá práci, jak jste o tom četli již v úvodních kapitolách. Bez tohoto potvrzení by nedostal týdenní lístek na potraviny v ceně deseti korun. Pohledne se na Burse práce, která je hned vedle, v průjezdě a přilehlém dvoře, pokonferuje s kolegy a jde do svého Klubu. Takový Klub somráků neplatí žádný nájem. Má sice své místnosti také v paláci, na příklad v paláci Národ, v paláci Národní politiky, v paláci Koruna, Fénix . . . Ale jen v pasáži. Členové klubu příspěvky neplatí. Pouze je vybírají, od dobrosrdečnějších pasantů. Blíží se jedenáctá hodina. Je nutno postarat se o sestavení jídelního lístku na oběd. Otázka jak, co a kde obědovat se vynoří na obzoru. Základem oběda je polévka. Říká se přece, že polévka je grunt.

A polévka se dostane zadarmo v kláštěrech. V Emauzích asi tři sta porcí denně, na Strahově asi sto, několik desítek porcí v kláštěře u Uršulinek, v Černé ulici, v Ječné, v kláštěře na Slupi. Kdo je svobodným myslitelem a bere heslo „Pryč od Říma!“ doslovně, může jít na polévku do Rustonky, kde dává kuchyně zaměstnanců Pražských elektrických podniků zbylé porce zdarma. Proti kláštěřům je v této polévce rozdíl jen v tom, že se za ni místo „zaplat Pámbu“ říká jen „děkuji“. Armáda Spásy polévku nedává. Je sice pravda, že ji dostává od Společenstva řezníků zadarmo, ale prodává ji chudákům po padesáti haléřích, nebo na poukázku Městské sociální péče nebo Červeného kříže — tyto instituce své poukázky ovšem zaplatí. Klášterní polévky jsou husté a dosti dobré. Hlad se jimi na chvíli dá zahnat. Každý strážník musí mít s sebou svou lžici a svůj chléb. Chleba je universální moučník: nikdy se nepřejí. Stejně dobře chutná starý jako čerstvý. Když má člověk hlad.

Kde dobudete v Praze bez peněz svou skývu chleba? V Moravských pekárnách na Královské třídě v Karlíně, dvakrát v týdnu jej dostanete v kláštěře na Slupi, ve Františkánském kláštěře na Jungmannově náměstí. Zaklepete-li na fortnu, nenechají vás také odejít bez krajíce. Vojáci v kasárnách dají potřebnému často i veku komisárku. V kasárnách v Ruzyni jsem viděl za kruté zimy: stálo před mříží klubko dětí, špatně oblečených. Vypadaly jako rozčepýření vrabčáků. Strážný voják vedle nich, v huňatém kožichu a obrovských botách vypadal jako obr z pohádky. Najednou přišlo těch obrů víc. Nesli lísky obtížené plnými šálky a miskami. Každému z těch sedmi až desetiletých vrabčků dali vojáci vrchovatý šálek polévky a misku knedlíků. Vojáci zachránili často situaci. Ti chlapi mají srdce. A mohou-li, a smějí-li, vždy dají.

Má-li somrák zaopatřen chléb, je vyřešena večere. Jde tedy „stírat“ po domech. Ke stírání se nejlépe hodí dělnické čtvrti. Takový Žižkov, Košíře, Nusle, Michle zaručí obživu. Somrák vyžebřá nejen kus chleba nebo zbytky jídla. Dostane někdy i celý oběd. Horší je to ovšem na Vořechovce, Santošce a Hřebenkách, všude, kde bydlí boháči a vůbec elita. Tak jako na Žižkově není vzácností dostat kromě jídla dvaceti i padesátihalěr, ve čtvrtích boháčů je už pěti-halěr bílou vranou. Jediný recept: nedá-li pan centrální ředitel, vlastníci vilu nebo obývací celé patro, nic, je dobře obrátit se na služku nebo na domovnici. Ta dá vždy.

Jídlo se může vyžebřat také v restauracích a kavárnách. Ne v každém podniku. Ale v takové „Kolkovně“ v Dlouhé třídě, v restauraci Růžička v Havlíčkově ulici, v hotelu Imperial, v jídelnách vůbec, Delikát v Hopfenstokově, vegetářská v Ostrovní, v Ymce i v Ywce. Pravda, jsou to jen zbytky. Ale bývá jich dost a jsou dobré. Somrák se nají.

Zábavy bezprizorných.

Najedený člověk je veselejší. A stává se snadno optimistou. V případě, že nemá poruchy v trávení. Ale na ty somráci netrpí. Takový člověk se potom věnuje cele své práci, nebo zábavě. I pro somráka platí toto pravidlo. Už sama velkoměstská ulice dává mnoho zábavy. Bloumání ulicemi a prohlížení výkladů patří mezi nejobvyklejší. V pasážích, ve zmíněných již klubech somráků utíká čas rychle v rozhovoru, v létě se příjemně leží na Štvanici, na Císařské louce i jinde — a somrák v plavkách se neliší nijak od ostatních. Tu mu nastávají vzácné okamžiky, kdy si může dopřát pocitu lidské rovnosti a důstojnosti. Ale nejenom to je výhodné. Je tam i příležitost k nějaké menší „chmátce“. Chmátka je menší krádež, na rozdíl od „doliny“, která znamená větší, už profesionální krádež. Chmátka je jen příležitostná. Somrák není v krádeži profesionálem. To by už byl zloděj a dařilo by se mu rozhodně líp. Zlodějům z povolání vůbec není zle. Když jsou na svobodě, nakradou si všechno, co potřebují. A když je zavřou, je o ně rozhodně lépe postaráno než o somráka, jak uvidíte později. Somrák nekrađe s plánem. Když potká příležitost, řídí se heslem: „Je-li ruka Páně otevřena, ber“.

Somrák není pozadu ani s kulturou. Rád čte. Noviny se mu dostanou do ruky jako odpadky odložené do košů na papír. To je nejdůkladnější čtenář: dovede je přelouskat od úvodníku až po inseráty. Nejrady čte o sobě: o osudech nezaměstnaných, o vandrácích a jiných ztroskotancích. Cítí se polichocen. A autor ani neví, jak pilného čtenáře a přísného kritika má v somrákovi.

Chodí do biografu. Zná druhou půli takřka všech filmů, promítaných v předměstských kinech. Chodí o přestávce ve vestibulu, vmísí se mezi vracející se kuřáky. Kontrola po přestávce v kinech není tak pečlivá, nebo vůbec není. Tak se dostane somrák po přestávce i do divadel, ale tam jde z opatrnosti na místa k stání.

Nač pracovat?

Somrák nehledá práci. Tu hledal, dokud byl obyčejným nezaměstnaným. I Jechl po roce marného hledání, po ztrátě bytu, po rozloučení s Ernou, která se mu úplně odcizila a našla si výhodnějšího přítele, se stal somrákem. Nenašel nikde to, čemu se říká morální opora, ztratil úplně sílu k dalšímu boji.

Nezaměstnanost je jed. Je to otrava, která postupně zachvacuje duševní organismus nezaměstnaného. Odnaučí se spoléhat na sebe, poddá se kouzlu bídý. Nesmějte se. Bez nadějný zápas dovede k resignaci a oddání osudu přivede k dolce farniente. Člověk začne spoléhat na náhodu. Včera jsem byl nějak živ, i zítra budu. Nějak bylo, nějak bude, nějak to šlo, nějak to půjde.

A to je vlastně na nezaměstnanosti to nejhorší. Je třeba domyslet dosah toho, že jí společnost neztrácí statisíce rukou a charakterů jen dočasně, ale navždy. Je tisíce cest do pekla nezaměstnanosti. Jen málo cest vede odtamtud. A většina z těch, kteří by mohli potom dostat práci a dostat se „odtamtud“, mají podlomenou vůli. Nechtějí už pracovat. V podobných podmínkách se člověk opravdu stává živočichem. Nasytí-li se a má-li střechu nad hlavou, svůj kout a trochu tepla, netouží už po ničem.

Nemoc jako živnost.

Dotkl jsem se už toho, že pro somráka je štěstím dostat se do nemocnice. Nic somrák nepřivítá tak radostně, jako vážnou nemoc. Je to výmluvný příklad relativity. Nemoc pro něho může znamenat i několikanedělní pobyt v nemocnici.

Lékaři a sestry, zvláště na pohlavních odděleních, by o tom mohli vyprávět dlouhé historie. Terno pro somráka je na příklad kapavka. Protože se těmto pacientům ordinuje druhá dieta — bílá masa, nudle, květáková polévka a jiné lahůdky, o nichž se somrákovi na volné noze nesní. Další výhodou, kterou nedovede normálně opatřený člověk ocenit, je bílá, čistá postel, neméně teplo — a střecha nad hlavou. Bez starostí, bez běhání, bez žebrání. Jen si to představte, servírují tu snídaní, přesnídávku, oběd, svačinu a večeri, pět jídel za jediný den! Nedivte se, že se tu potom somráci drží zuby nehty. Cítí-li, že jejich nemoc již zkomírá, vyžádají si od lékaře na odpoledne propustku — a své nemoci napomáhají. Venku rychle vyžebřá, kde se co dá, koupí ocet, citron, pivo a papriku, vše, čím může kapavku zhoršit. To sní a vypije — a je druhý den nejšťastnějším člověkem, objeví-li se výtok znovu. Také s oblibou zastrikují nemoc do zadu, aby dostali chronickou kapavku, na niž se potom dívají jako na zajištěnou existenci.

Nebojí se ani syfilidy. Ačkoliv to není tak dobrá nemoc, jako předcházející. Po polovině první túry, asi za tři neděle, pošlou somráka „domů“ — aby se léčil ambulantně. A trvá to dlouho, tři až čtyři měsíce, než se zakříknutá nemoc ukáže znovu, aspoň v takové míře, aby nositeli zaručila na příklad měsíc ve špitále.

Somrák se obléká.

Somrák sice žije jako pták nebeský — ale peří na něm neroste. Na to Pán Bůh zapomněl.

Kde šijete, milí čtenáři? Nebo dáváte přednost konfekci? Máte prádlo od Džbánka nebo od Štípků? Obouvá vás Bata nebo Smeták? Nechci říci, že somrák nemá s oblékáním vůbec starost. Ale je jiného druhu. Shledá-li, že jeho košile sotva drží okolo děr, a že má už přírodní, zemitou barvu, ví, že je nutno obstarat jinou. Dělá to tak: košili dá dolů a jde bez košile, jen sako na holých prsou, žebrat. Vždy sežene něco lepšího, než má sám na sobě. Jsou dokonce v tomto oboru profesionálové, kteří žebrají ze řemesla a seženou jich až pět denně. Po dvou až pěti korunách jich mezi svými prodají dost.

„Sáčko“ shání podobně. Buď jde žebrat ve vestě, nebo v nemožně rozbitém kabátě. Nejlépe se tímto způsobem žebrá v zimě, kdy třeslavá figura se zamodralými rty budí soucit. Na vyžebření kalhot si navlékne kalhoty úplně „rozvařené“, takže z nich vyhlédá holé tělo. Boty shání v zimě obyčejně bos nebo v nemožně rozsekaných Batových plátenkách. Jiné části obleku nepotřebuje. A má-li je, hned je prodá.

Somrák prodává. Má své překupníky, kteří kupují vyžebřané i ukradené věci. Tak za krásné převlečníky z čekáren lékařů a předsíní bytů dostává dvacet až třicet korun. Ba za kožich, na který je taxa šest „metrů“ — rozumějte měsíců, na koruny přepočteno tři tisíce korun — dostal jeden snaživec sto korun. Odepře-li za takovou cenu prodá, vy-

stavuje se nebezpečí, že překupník, který bývá také konfidentem policie, to „cinkne“. To jsou jen zběžné momentky ze života somráků. Zapomněl jsem říci, že pijí. Pijí rum, žitnou, pijí „sanktus“ — denaturovaný líh. A upřímně řečeno: kdybyste byli v jejich kůži, nepili byste taky? F. K.

věda a práce

L. Houllevigue:

Revoluce v chemii

Nad troskami dosavadní chemie.

Prožíváme převrat, jenž za sebou nenechává jen trosky. Na zříceninách staré se buduje nová chemie. Snad nebude jednodušší, bude však pravdivější a obsáhlejší. Dosud platily zákony chemie Lavoisierovy, na nichž během staletí podivuhodné práce byla vystavěna budova, jež se zdála vzdorovati času. Podle nich se celý hmotný vesmír skládá ze spojení určitého množství prvků, které navzájem nemají nic společného. Tyto prvky najdeme v určitých váhových poměrech jako u součástí kterékoli sloučeniny. Na základě toho se skládá celá chemie z analýsy a syntézy. K látce může přistoupiti jen jedno: energie, která se buď váže nebo uvolňuje, a to většinou ve formě tepla. Energie a látka se však mohou pouze spojovati, nikdy se jedna z těchto dvou složek nemůže změnit v druhou.

Tato představa se ukázala neobyčejně plodnou: zdála se však chemikům, kteří byli filosoficky založeni, jako na příklad Jean-Baptiste Dumasovi, pouhou etapou na cestě k nalezení hlubší pravdy. Naše myšlení se vzpírá předpokladu, že od počátku by byly vedle sebe existovaly na sobě navzájem nezávislé prvky, zejména proto, že se mezi těmito prvky ukazuje jakási rodinná podobnost, z níž se dá nepopíratelně soudit na příbuzenství. Už roku 1815 rozvinul anglický chemik William Prout myšlenku, že všechny atomy rozmanitých prvků nejsou ničím jiným, než zhuštěním atomu vodíku. Tato hypotéza, na svou dobu příliš smělá, byla záhy vyvrácena přesným měřením atomových vah. Dumas a Stas také ukázali, že atomové váhy nejsou nezbytně celkovými násobky vodíkového atomu, jak by tomu bylo musilo být, kdyby Proutova hypotéza byla správná. Přes to se pokusil roku 1869 Mendeljejev podepřít tuto teorii novými důkazy. Jeho periodický systém měl za předpoklad společný vznik všech prvků. Věřil pevně, že existuje nějaký praprvek. Filosofické úvahy však nemohly obstát před fakty, která vyplývala ze všech pokusů. Při tisíci chemických reakcích, jež se denně prováděly v laboratořích, nebyl nikdy žádný prvek rozložen, nikdy neztratil žádný své základní vlastnosti, a fyzikové také podpírali názor chemiků: ve spektrech jednoduchých i složitých látek totiž dokázali stopy každého jednotlivého prvku.

Alchymie, kterou hledala století.

Objev radioaktivity Becquerelem a Curieem na konci minulého století přišel na nový poznatek nedohledné důležitosti. Brzy se zjistilo, že mnohé látky, které byly označeny chemickými prvky, se samy proměňovaly tím, že vyzařovaly jiné prvky. Příroda tedy tajemným způsobem sama prováděla přeměnu, kterou se alchymisté snažili marně objeviti. I přestalo být spojení prvků pouhou hypotézou, nýbrž stalo se vědecky přezkoumatelnou skutečností.

Při rozvíjení znalosti zjevů radioaktivity se dospělo k určitým překvapujícím poznatkům. Radioaktivní látky různého

původu ukazovaly fyzikální i chemické vlastnosti tak souhlasné, že nebylo možným tyto látky od sebe odloučiti, vyskytovaly-li se při stejném pokusu. Tím byl uveden do vědy pojem isotopů, jenž se ukázal v budoucnosti nejvýš plodným. Abychom objasnili význam tohoto pojmu, musíme si stručně všimnouti geniálních objevů Josefa Johana Thompsona a anglických fyziků jeho školy.

Východiskem těchto objevů jsou „paprsky kanálové“, které se správněji také nazývají „paprsky pozitivní“. Opatříme trubici, naplněnou plynem nebo parou pod zmenšeným tlakem, anodou a provrtnanou katodou; mezi nimi dochází k elektrickým výbojům. Už odedávna bylo známo, že za těchto podmínek negativní katoda vysílá na oné straně, která je obrácená k pozitivní anodě, paprsky „katodové“, a že tyto paprsky jsou povahy korpuskulární, že se totiž skládá z elektronů, z malých jadérek nabitých zápornou elektrinou. Kromě toho vystupují z otvoru katody, avšak protivným směrem, jiné paprsky, rovněž korpuskulární, které však jsou nabity elektrinou kladnou. Tyto pozitivní paprsky jsou vytvářeny úlomky molekul nebo atomů, jež se roztrhly nárazem na katodu. Můžeme u nich zjistiti atomová jádra i všechny ostatní vlastnosti, jež tvoří chemickou zvláštnost plynu uzavřeného v trubici.

Tato pohyblivá se pozitivní tělíska mohou, protože jsou elektrická, být odvedena od své dráhy jak elektrickou silou, tak i magnetickým polem; tím se nám umožňuje je roztrhání, protože podle toho, jak jsou rozdílně nabita elektrinou a jak se liší jejich masa, jsou tyto odchylky od jejich dráhy různé velké.

Život, který trvá stotisícinu vteřiny.

Tohoto dvojího působení, elektrického a magnetického, využil J. J. Thomson ke konstrukci svého spektrografu k pozorování atomových mas, jednoho z nejpodivuhodnějších přístrojů, s nimiž pracuje moderní věda. V tomto přístroji procházejí pozitivní paprsky, vystupující ve velice jemném svazku z katodového otvoru, mezi póly elektromagnetu a mezi dvěma kovovými deskami, z nichž jedna obsahuje kladnou a druhá zápornou elektrinu. Když byly tímto dvojím způsobem odvedeny od své přímé dráhy, dopadají tyto paprsky na fotografickou desku, na níž zanechávají stopu v podobě velice jemné černé linky.

Při práci se spektrografem zachytíme na fotografické desce množství těchto temných linek, jejichž souhrn představuje spektrogram plynové látky v trubici obsažené. Každá z těchto linek odpovídá tomu, kterým způsobem bylo atomové jádro elektricky nabito. Každá linka odpovídá také určité mase a skýtá nám možnost, abychom tuto masu přesně přeměřili. Od roku 1930 pracuje Aston s přístrojem, jenž vykazuje při měření přesnost v poměru jedné ku třiceti tisícům, to znamená: jsou-li v určité látce obsaženy dva různé isotopy v množstvích v poměru 1:30.000, mohou být tímto přístrojem od sebe ještě přesně odlišeny. Překonává tedy tento přístroj kteroukoli chemickou analýsu. Ten výsledek je tím cennější, že některá z tělísek, která se tímto způsobem pomocí pozitivních paprsků stanou zřetelnými, mají neobyčejně krátké trvání. Často netrvá jejich existence ani stotisícinu vteřiny.

Prohlížíme-li tímto spektrografem chemicky čisté plyny nebo páry, nedostaneme jako výsledek jednu prostou linii, nýbrž celé spektrum složené z většího či menšího počtu jemných linek. Protože každá z těchto linek odpovídá určité látce, je možno zjistiti pomocí spektrogramu, které prvky trubice obsahovala. Půjdeme při tom na nečekané množství. Konáme-li na příklad tento pokus s kyslíkem,

zjistíme pět hlavních linií. Dvě z nich odpovídají atomům, od nichž jsou odštěpeny jeden či dva elektrony, ostatní odpovídají molekulárním skupinám o dvou, třech nebo pěti atomech, z nichž každá je ionisována ztrátou jednoho elektronu.

Přes všechnu zajímavost tyto první výsledky našeho pozorování ještě nemění nic na zásadách klasické chemie. Dokazují nám pouze, že se elementární atomy mohou seskupovati v rozmanitá molekulární spojení a že jim určité množství „planetárních“ elektronů, jež tvoří jejich obal, může být na přechodnou dobu oderváno. Při těchto změnách však atomové jádro, jež je nositelem chemických vlastností prvku, zůstává vždycky nezměněno.

Netušený svět v nitru atomů.

Když se J. J. Thomson a Aston zadávali pozorně na své spektrogramy, zjistili, že na nich jsou těsně vedle sebe ležící dvojité, trojitě, čtyřnásobné i pětinasobné linky. Jejich existence se nedá vysvětliti zjevy molekulárního spojování a ionisace, o nichž jsem prve mluvil. Je možno dospěti jen k jedinému závěru: že látky, které dosud platily za jednoduché, jsou ve skutečnosti směsí prvků, jejichž chemické a fyzikální vlastnosti se navzájem tak podobají, že se ještě nikdy nepodařilo tyto prvky od sebe oddělit, třebaže jejich atomové masy jsou rozličné.

Příklad to objasní. Chlor, který byl dosud pokládán za prvek o atomové váze 35.46, je ve skutečnosti směsí hlavně dvou atomů o masách 35 a 37, mezi nimiž jsou obsaženy ještě stopy třetího chloru o atomové mase 39. Tyto tři druhy chloru se od sebe liší masou svých jader, jež jsou k sobě ve stejném poměru, jako číslo 35, 37 a 39. Obal planetárních elektronů je však u nich u všech stejný. Ke každému z těchto tří isotopů patří sedmáct elektronů, které ve stejném seřazení krouží kolem jádra. Prostřednictvím těchto elektronů, jež tvoří povrch, dostáváme se s atomem do styku. Tyto elektrony nám vysílají světlo, totiž spektrum, jež jsme dosud pokládali za charakteristické pro každý prvek. Ony určují pro atom jeho místo v periodické soustavě a určují jeho příbuzenství a jeho chemickou úlohu. Jádro, které je skryto uvnitř atomu jako Budha ve své svatyni, nepokládá za důstojno účastnit se tak bezvýznamných zjevů. Tyto tři isotopy se dají srovnati se třemi lidmi, jež mají na sobě stejné masky a stejné kostýmy, a jež bychom navzájem zaměnili, kdyby nebyla věda našla vhodný prostředek, zjistit jejich osobnost.

Kdyby někdo z nedůvěřivých čtenářů chtěl i nyní ještě pochybovati o tom, že isotopy skutečně existují, je možno mu uvést skutečnosti, jež odstraní jakoukoli pochybnost. Astonovi se podařilo difusí dosáhnouti částečného oddělení obou isotopů neonu. Harkins a Brocker oddělili od sebe obě hlavní složky chloru frakcionovanou destilací tekutého chloru v katodickém vakuu. Stejným způsobem se podařilo částečně rozděliti složky rtuti. Isotopy olova byly odděleny analýsou radioaktivních nerostů, které obsahují uranium a thorium.

Tímto způsobem se existence isotopů nedá již popírati. Ze sedmdesáti látek, které Aston vyšetřoval, a jež dosud byly pokládány za nesložené, je ve skutečnosti 54 směsí. Bylo napočítáno sedm isotopů rtuti, deset isotopů olova, jedenáct isotopů cínu. To, co dosud bylo nazýváno prvkem, je tedy ve skutečnosti něčím velice složeným.

Čemu se říká: veliké zjednodušení.

Tento veliký objev učinil chemii po určité stránce znovu komplikovanější, zato nám však přinesl několik uklid-

ňujících a zjednodušujících pravd, jak hned uvidíme. Předně je třeba konstatovati, že klasická chemie neztrácí nikterak svou platnost. Pro průměrného chemika je lhostejno, jsou-li ve chloru, jež se připravuje v laboratoři a jehož průmysl používá, tři odlišné druhy. Naproti tomu však pojem isotopů přispěl k jasnějšímu poznání radioaktivních látek. Jak jsem již řekl, našli fyzikové při studování velkých rodin, jež jsou odvozeny od radia, thoria a aktinia, látky rozličného původu, jež mají stejné vlastnosti. Tento podivný zjev je teď naprosto vysvětlen. Nedá-li se radium A a polonium oddělit z nějaké směsi, je toho důvodem, že oba tyto prvky jsou isotopy. Stejně je tomu i u radioaktinia, radiothoria, ionia, uranu Y a uranu X, jež se sobě podobají jako blíženci a možná že ještě více, třebaže jejich atomová jádra jsou odlišná.

Veliké zjednodušení tohoto objevu spočívá v tom, že tím ožívá opět hypothesis Proutova podle níž je možno udávati atomové váhy v celých číslech. Přijmeme-li za měřítko přesné váhy atomu kyslíku číslo 16, čítá, nehledíme-li k malé odchylce, váha atomu vodíku 1, a zhruba byla nalezena pro atomové masy rozličných prvků celá čísla. Při tom však se přišlo na některé rušivé odchylky: 28.06 pro silicium, 35.46 pro chlor, 63.57 pro měď, 200.6 pro rtuť.

Přesnost analytických metod, k nimž se nyní dospělo, nepřipouští, aby tato desetinná místa byla posuzována jako chyby při měření. Dnes však rozumíme plně jejich významu, neboť pocházejí od směsi isotopů s nestejnou masou: 78 atomů chloru o váze 35 a 22 atomů o váze 37 dá 100 atomů o průměrné váze 35.44. To je skutečná číslice, jež byla nalezena pro normální chlor.

Pozorování J. J. Thomsonových spektrogramů ostatně ukazuje, že isotopy samy až na nepatrné odchylky mají atomové váhy v celých číslech. Poslední spektrograf, jež Aston konstruoval, a především americký přístroj Blakneyův skýtají možnost změřiti atomovou váhu s přesností až na jednu třicetitisícinu.

Při těchto stupních přesnosti nedospějeme při atomových vahách již celých čísel: atom vodíku na př. ukazuje 1.0078. K vysvětlení tohoto zjevu by bylo především možno poukázati na to, že jsme nehléděli k elektronům. Celá čísla odpovídají protonům, obsaženým v atomu, je však třeba určitým způsobem hleděti k elektronům. Odhaduje se, že elektron váží jednu dvoutisícinu protonu. Při tomto počítání by musil atom vodíku, jež se skládá z jednoho protonu a jednoho elektronu, vážiti 1.0005. Tato oprava však, jak je vidno, nepostačuje. Je třeba hledati ještě jiný výklad.

Slunce se každou minutu menší.

Relativistické hypothesis Einsteinovy navrhuji řešení. Jejich důsledkem je, jak známo, důkaz, že látka i energie jsou v zásadě identické. Látka, materie, není nic jiného, než zhuštěná energie, která zářením může zase nabýti své původní formy. Světlo a teplo, kterým slunce minutu co minutu vyzařuje do prostoru, jsou zhotovovány na účet 250 milionů tun materie: tuto látku nebeské těleso za stejnou dobu pak skutečně ztratí. Tímto způsobem se udržuje záření hvězd od milionů let vprcháváním jejich masy. Napak: zářící energie se vyznačuje určitou leností: obsahuje tedy určitou masu, jež je sice velice malá, podle Einsteinovy teorie se však dá vypočítati.

Osvojíme-li si toto nazírání, dospějeme k tomuto vysvětlení: když se tvoří zhuštěné elementy látky spojováním elektronů a protonů, uvolňuje se při tomto procesu veliké množství energie, která snad je vyzařována ve formě kosmického záření. Tomuto záření odpovídá určitá

tá ztráta masy. Přesné měření atomových vah skýtá možnost odhadnouti, jak velká tato ztráta je a podle toho určit, jak velká energie se uvolňuje při vzniku každého prvku. Bude ihned zřejmo, jak velice smělí fyzikové využili těchto myšlenek užitelným způsobem. Odhadují dnes stabilitu atomů podle množství energie, která se při jejich tvoření uvolňuje, stejným způsobem Berthelot odhadoval podle uvolňujícího se tepla stabilitu chemických sloučenin. Fyzikové používají též metody při radioaktivních látkách, jež jsou ovšem mnohem méně stabilní než jiné. Snaží se vyšetřiti strukturu atomových jader, jež by odpovídala těmto vlastnostem.

Tak vzniká před našima očima „nadhémie“, jejíž základní linie už je možno zřetelně rozeznati. Věda nestojí ani chvíli na dosaženém bodě. (La Revue de Paris.)

dopisy

Jiný hlas o dubbingu, čili o česky mluvených cizích filmech

Vážená redakce!

V minulém čísle Prítomnosti vyšel článek pana O., nadepsaný „Náročná technika“. Dokazuje se v něm, že dubbování filmů, to jest technické opatření, jímž se vkládá do úst cizích herců česká mluva, je nesmysl. Technika prý tu vstupuje mezi diváka a příběh, technika prý zabíjí život.

Souhlasím s některými vývody pisatele, ovšem pokud jde o hrůzy, které může přinést nedokonalý dubbing. Jistě že budou k zbláznění stařečci, hovořící mladickým hlasem, jistě že budou k smíchu suroví bandité, klející sopránovými hláskami. Ale je zřejmé, že tohle je nedokonalost pouze technická. Vždyť první mluvicí filmy byly také hrůzostrašné, a podívejme se dnes, jak dokonalý a přirozený je dialog ve filmu dnešním, aspoň v jeho nejlepších projevech.

Ale odsoudit dubbing tak přímočaře a zásadně není správné. Pisatel článku říká, že dubbing využívá technického vynálezu jaksi záludně, aby nám něco nalhával. Prohřešuje se proti zásadě technického purismu, divák je postaven do trapné situace, v níž je mu absolutně znemožněno vnímání uměleckého díla pro nesoulad dvou různorodých složek, které při nejlepší vůli nemůže identifikovat.

Dobrá — jak tedy mohl pan O. mít vůbec kdy kladné stanovisko k mluvicímu filmu, který je přece ještě větším podvodem a kde je divák stavěn do ještě trapnější situace? Jak mohl kdy souhlasit s tím, že na plátně začínají najednou mluvit stíny? A jak mohl se vůbec kdy smířit s tím, že dvou- rozměrný stín nahrazuje na plátně tvary trojrozměrné? Nebo že v mluvicím filmu vychází zvuk docela s jiného místa než z úst herců na plátně?

Pana O. a mnoho jiných rozčiluje, že cowboy nebo Malajec nebo vůbec nějaká u nás exotická osoba mluví česky; ale nikdy se nepozastavil nad tím, že řekněme Jihoameričané mluvili ve filmu výhradně anglicky. Pan O. myslí příliš povrchně a příliš se dává klamat prvním dojmem, kterým je ovšem v našem případě nezvyklost. Nechápu, proč by neměl jít tak daleko, aby neprohlásil na příklad překládání knih za technický zlo-

čin; vždyť podle této logiky nesměly by se vůbec v knižních překladech nahrazovat typická cizí úsloví a slovní obraty našimi odpovídajícími obraty.

Pisatel článku správně uvádí, že divadlu stylisace nevádí, že sнесeme, mluví-li česky Kolumbus i Indiáni, Romeo nebo Hamlet. U filmu prý není stylisace tak velká, fotografie dává každému i hranému filmu dějový charakter reportážnosti. To je na první pohled námitka závažná. Jenže ve skutečnosti nejde o žádnou reportážnost; autor článku měl by si vzpomenout, kolik takových reportážních snímků z džunglí dělalo se v atelierech a jak často se i takové filmy, které opravdu jsou natáčeny na příklad v tropech, dodělávají v atelierech. Ve skutečnosti podléhá pouze optickému klamu: vidí totiž těch kulis víc a vidí je mnohem naléhavěji než na divadle, proto se mu české slovo zdá najednou podivné. Když ve filmu z malajských džunglí mluví Malajci francouzsky, není mu to divné; neuvažuje, že v té francouzštině je právě tak málo oné reportážní pravdivosti jako v češtině. Jde pouze o nezvyk, o nic víc.

Skutečnost, že někteří režiséři dali ve svých filmech mluvit třeba několika jazyky, aby ona reportážnost vynikla, nepřesvědčuje. Byly to filmy výjimečné, kde — jako v „Havlíčkově Borovském“ nebo v Pabstových „Kamarádech“, či v „Niemandslandu“ atd. — šlo o úmyslné podškrtnutí růzností jazyka. Kdybychom měli tak pokračovat, udělali bychom nakonec z filmu pěkný folklor. Opravdu nechápu, proč se právě na filmu má žádat, aby v něm mluvil pán k sluhovi indicky, proč právě na něm máme žádat jakousi mlhavou reportážní přesnost, když považujeme za docela správné, že v českých překladech knižních klejí angličtí lordi pěkně po česku, místo aby se doslovně překládala jadrná anglická klení, která by nám však v doslovném překladu nic neřikala.

Nevím, za jakou výhodu má pan O. překlady filmových titulků ve filmu. Nevím opravdu, co je větší estetické zlo, zda ten „podvodný“ dialog či obraz, neustále rozbíjený vkopírovanými titulky. Mně na reportážních vlastnostech filmu rozhodně daleko více vadí neustálý sled písmen, vyskakujících takřka při každé scéně a ničící celý rozvrh světla a stínu. Proč by se měl tedy najednou odsuzovat právě dubbing, když mnoho závažnějších technických podvodů filmu promíjíme? Proč taková přísnost? Není na místě už proto, že pro praktické využití mluvicího filmu má velký význam a že může odstranit mnoho nepříjemností, do nichž nás mluvicí film zavlekl.

Při dubbingu záleží jistě také na tom, aby se ho užívalo pokud možno nenásilně, aby se dobře technicky provedl a aby se jím zbytečně nezesiloval pocit nepřírodnosti. Film z malajských džunglí není jistě pro dubbování nejvhodnější; ale celkem nemůže být námitka proti tomu, aby se dubbovaly běžné veselohry, detektivky a jiné tuctové filmové zboží, při němž nemůže být řeči o umění ani tehdy, jsou-li předváděny v originálních verzích. Konečně, pokud jde o to umění, přesně řečeno o otázku umělecké formy, o níž se pan O. nezmiňuje. Je jisté, že dubbovaný film je nečistá umělecká forma, ale právě tak nečistou uměleckou formou je každý dnešní zvukový film, a přísně vzato, byly umělecky nečisté i všechny němé filmy, hrané se svými tituly a vysvětlivkami. Nechápu tedy, proč zaujímat právě proti této technické novotě tak příkré stanovisko, když se filmu tolerovaly a tolerují poklesky závažnější a zásadnějšího rázu.

A. J. Urban.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

Roč. 4. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

43

Otokar Fischer:

DAIMÓN.)*

Vámě vlahého vánku, rákosí,
olív a řas.
Chvilkami vzduch je jak břitva,
to s nočních hor fičel mráz,
Všechno, co živo je, žije, že
dýchá do ovzduší.
Má duše modlí se díkem, že
jinou je proluta duší.
Jak bych moh milovat sever,
kdybych byl nevzhořel pro jih!
Jak bych si život směl přiznat,
sám v nitru svém necítit sto
jich!
A je-li to kletba, můj rode, s tou
bohatou kletbou se smíř!
K výškám se pni a rost' hloub,
však zřej vždy šíře, jen šíř!

*) Ze sbírky básní „Poledne“.

O KNIHÁCH

Ve sbírce „PAMĚTI“, knihovně literárních vzpomínek a korespondence, kterou redakcí prof. dra Miloslava Hýska pořádá III. třída České akademie věd a umění, vychází k 28. říjnu nový svazek, jímž jsou Vzpomínky a portréty*) básníka Antonína Klášterského. Kniha, která zachycuje české literární dějiny od let sedmdesátých až do dnů popřevratových, otevírá neznámé pohledy do života i způsobu tvorby našich literárních i výtvarnických osobností, jmenovitě Vrchlického, Svatopluka Čecha, Sládka, Jiráska, Ráise, Baara, Hejdka, Herrmanna, Machara, Sovy, Šaldy, Alše, Dvořáka a mnoha jiných. Jejich portréty, vržené sveráz-

*) 534 stran textu a 9 obraz. příloh. Kč 95.—.

nými tahy na pozadí dnů národného útisku a rodící se politické svobody, ožívají v celé své kulturní závažnosti před našimi zraky. Mezi řádky vine se tu i nit historie počátků naší zemské samosprávy, menšinového školství a slavné éry našeho společenského života.

T. G. MASARYK: KULT ROZUMU A NEJVYŠŠÍ BYTOSTI. (Brož. Kč 7.—, váz. Kč 9.—. Adolf Synek, nakladatel, Praha VII.) V této studii sleduje T. G. Masaryk s neúprosnou kritičností a přísnou dbalostí faktů vývoj protináboženského, resp. proticírkevního hnutí ze Velké revoluce francouzské, nastolení kultu rozumu na místě víry v boha a později Robespierrova kultu Nejvyšší bytosti. — Masarykova studie je essayisticky hutným zachycením jedné z nejzrušenějších a eticky nejdůležitějších epoch Velké revoluce. Je to dílko po mnoha stránkách typické pro svého tvůrce a nejvíce snad

tím, že v něm můžeme sledovati, jak budoucí revolucionář a tvůrce svobody svého národa se vyrovnává s chybami svých předchůdců a průkopníků nové epochy společenského vývoje.

KNUT HAMSUN: TULÁCKÉ DNY. (Váz. Kč 9.—. Adolf Synek, nakladatel, Praha. Všichni, kdo nemohou zapomenout na Hamsunovu trilogii stárnoucího mužství, měli by číst i tuto jeho novelu. — Najdou tu opět onen nádech marnosti a pomíjivosti vznášet se jako opar nad každou rádku a uslyší zaznívat onen nenapodobitelný hamsunovský akord: souzvuk přírody a lidského nitra. Tulácké dny jsou povídkou o člověku těžce a bezvzrušeně zápasícím o svou existenci v cizím prostředí a klesajícím až na dno. Hamsun je básník a vypravěč, jací se rodí i v celé světové literatuře jednou za století. Je jako moře nebo hory; poznáte-li jej jednou, musíte se k němu stále vracet. A Tulácké dny jsou novým dokladem, že nebudete nikdy zklamán.

NÁZORY A SENTENCE DRA BARDAMA

jak je tlumočil L. F. Céline ve své nové knize „Církev“, která vyšla jako 8. svazek sbírky „Nový svět“, Knihovna nové Evropy.

Vězte, že od stvoření světa hlavní mravní zásadou tohoto světa je plodnost, výnosnost. Požitky nepřidávají žádný výnos a proto tedy požitky jsou nemravné, ba právě jenom proto je požitek věc nemravná. Otřavovat se pitomou dřinou je věc morální. Protestanti se dovedou otravovat s větším gustem než jiní lidé a proto také jsou mravní a produktivní a ovládaří svět.

Neznám nic tak hnusného jako takové fotografie. Copak vám se zdá, že je to něco skvělého: člověk s perem v ruce? Viděla jste mistra Pišpiše u jeho psacího stolu, jak „tvorí“ svůj poslední román? Je ho tam vidět, mistra Pišpiše, jako beznohého mrzáka, s jeho literárním veledilem v hrsti nehybně sedícího na židli pro potěšení těch tisíc čtenářů, v něž doufá. Ukažte mi fotografii mé posluhovačky, jak mlásá můj cukr; to ano, to je miš strojené, to opravdu je, to má nějaký smysl; ale mistr Pišpiš, vrhající své myšlenky na papír, veal ho čert, taková slabomyslnost, taková záliba v nicotnosti! A kdyby aspoň se tak dával fotografovat jenom mistr Pišpiš! Ten aspoň, jak je všeobecně známo, je úplně zpřimělý knihami, ten nikdy nepoznal nic jiného než to. Ale dnes to dělá kdekoliv. Velkopřemyslník pan Červotoč, muž se zamračeným obočím, předseda papučářského kartelu, se nedá vyfotografovat jinak než u svého ohromného psacího stolu s papulou à la Shakespeare-Stinnes, organisátor a zároveň poeta, místo aby se dal vyblejsknout s kapsami takhle po obou stranách nacpanými. To, to by aspoň mělo smysl! Kdybych byl na vašem místě já, dal bych se, když už řídíte tenhle ústav, vyfotografovat pěkně uprostřed dvaceti holčiček, vybraných z nejroztomilejších a z nejsvalnatějších, ale jakživ ne u psacího stolu. Vždyť už psát je hnus; je to sekrece, je to vyměšování. Copak se člověk dává fotografovat, když sedí na záchodku?

Evropských, francouzských žen jsem poznal dost. Mají příliš rády muže; ostatně Francouzi, ti taky pořád dávají jenom na milování. Kdykoli se mezi nimi vyskytne někdo, kdo na to nemyslí, hned se chtějí nechťej stávkou diktátorem.

OMNIA KNIHOVNA MALÝCH PRACÍ VELKÝCH AUTORŮ

**T. G. MASARYK
KULT ROZUMU A NEJVYŠŠÍ BYTOSTI**
brožované Kč 7.—, vázané Kč 9.—, v celokožené vazbě Kč 40.—

**KNUT HAMSUN
TULÁCKÉ DNY**
váz. Kč 9.—, v celokož. vazbě Kč 40.—

ADOLF SYNEK, NAKLADATEL, PRAHA VII

FEUILLETON

Franz Werfel:

ČTYŘICET DNŮ.)*

Chladnou hvězdnatou tmou stoupal po sadové cestě k vile. Pouzdro hustého stromoví jej obklopovalo jak onen dobrý „abstraktní stav“, jako to „lidství o sobě“, z něhož jej vyrval tento den, aby mu dal pocítiti blud takové bezpečnosti! Únava tuto příjemnou pověru jen posilovala. Vstoupil do velké haly. Stará svítlna z tepaného železa, jež visela se stropu, potěšila matným svítem jeho srdce. V nepochopitelném protyku představ se stala jeho matkou. Nikoli tou starší dámou, jež jej v bezcharakterním pařížském bytě vítala polibkem, když se vracel z gymnasia — nýbrž onou

*) Výňatek ze stejnojmenného románu.

mlčenlivou mírností ze dnů, jež byly nehmotnější než sny. „Hokud madaghes kurban.“ Což skutečně promlouvá ta večerní slova, sklánějící se nad jeho postýlkou? „Abych se stala obětí za tvou duši.“

Jen ještě druhá mírnost tu byla z pravěku. Světýlko pod Madonou ve výklenku schodů. Jinak bylo všechno z doby mladšího Aetise. To však byla doba lovu a války. Trofej je zbraně visely na zdech, celá sbírka starodávných beduinských ručnic s nekonečnými hlavními. Že však ten podivín nebyl jen mužem drsně vášně, dokazovalo několik nádherných kusů, skříň, koberce, svícny, jež přivezl ze svých toulek a jimiž se kochala Julietta.

Stoupaje ve své zmlámenosti po schodech do prvního patra, sotva slyšel Gabriel zvuk hlasů z dolních místností. Notáblové yoghonolučtí byli již shromážděni. Ve svém pokoji dlouho postál u otevřeného okna a bez hnutí zíral na černý obrys Damlažiku, jenž se v tu ho-

dinu mohutně rozestřel. Teprv po deseti minutách zazvonil na sluhu Misaka, jež stejně jako správce Kristafora, kuchaře Hovhanesa a ostatní domovní a hospodářský personál převzal po bratrově smrti do svých služeb.

Gabriel se umyl od hlavy k patám a převlékl se. Potom šel do Štěpánova pokoje. Hoch již uleh a spal tak dětsky pevně, že ho neprobudil ani kousavý paprsek kapesní svítilny. Olna byla otevřena a venku se listoví platanů hýbalo s tušivou pomalostí. Také sem se dívala černá bytost hory Mojžíšovy. Nyní však se hřebenový obrys hory mírně rozduťoval, jako by místo vodního moře kryl za svými zády moře zasněžené svítilcí látky. Bagradian se posadil na židli vedle lůžka. A jako ráno syn spatřil spánek otcův, tak se nyní otec díval na synův sen. To však bylo dovoleno.

Štěpánovo čelo, Gabrielovo vlastní čelo, třpytilo se průsvitně. Pod ním ležely stíny zavřených očí jako

Henry Drummond & Co. LTD.
továrna jemných angl. látek
SHIPLEY (England)

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY

Z TOVÁRNÝ PŘÍMO

K V Á M

Prodej ve velkém i malém
Ceny: Kč 90.—, Kč 130.— za 1 m

Sklady a generální zastoupení
Emil Grodecký, Praha I,
Bílá Kovka 10 - Telefon 624-95

Vzorok na venek vyplaceně

CYKLEM KLAUDINY zahájilo nakladatelství Fr. Borového sešitové vydání spisů francouzské spisovatelky Colette, kterou francouzská literární kritika staví po bok Anatola France. V českých překladech Karla Tomana, Stanislava K. Neumanna, Jindřicha Hořejšího, Jaroslava Cisaře, Williama Kúna, Staši Jílovské, Jarmily Votrubové-Koutecké vyjdou postupně tyto knihy: Klaudina ve škole, Klaudina v Paříži, Manželství Klaudiny, Klaudina odchází, Zrození dne, Citové zátiší, Povídky, Mitisou, Prostopádná naivka, Zlatíčko,

Zlatíčkův konec, Tulačka, Pouť a Ta druhá. První sešit obsahuje 32 stránek románu „Klaudina ve škole“. Sešity o 32 stranách budou vycházeti v pravidelných lhůtách čtrnáctidenních po Kč 2.50.

NEZNÁMÁ NOVELA ANATOLA FRANCE, Francouzský tisk přináší zprávu o neznámé povídce Anatola France, která pod názvem „Nábytek z růžového dřeva“ vyšla roku 1896 v maďarské revui Budapesti Szemle. Novela, která nikdy nevyšla v originále, líčí převrat ve způsobu života učitele, způsobený náhodnou koupí nábyt-

listy naváté zvenčt na tuto tvář. Jak veliké byly ty oči, bylo vidět i teď, kdy dřímaly. Špičatý úzký nos nebyl otcův, byl dědicovím Juliettiným, cizí. Štěpán rychle odjuchoval. Stěna jeho spánku skrývala šumný život. Ruce v pěst zatáté tiskl pevně k tělu, jako by mu bylo přitahovati řemení, aby se tryskáčící snové prožitky nespláshly.

Synův spánek zneklidněl. Otec se nebyřal. Nassával se obrazem svého dítěte. Strachoval se o Štěpána? Chtěl zjednati jednotu, jeř kdysi byla v Bohu? Nevěděl. Nebylo v něm myšlenek. Konečně vstal, při čemž nemohl potlačit povzdchnutí, tak rozlámán se cítil. Hmataje se nejistě ven, narazil o stůl. Noc zmocnila krátký lomoz. Gabriel se zastavil. Obával se, že vzbudil Štěpána. Skutečně též hochův rozespálý hlas zabřlholil z temna:

„Kdo je? ... Tatínku ... ty...“
Ihned však se výdechy zas uklidnily. Gabriel, jenž ihned vypjal kapselní svítilnu, po chvíli ji zase zapjal, zacláněje rukou drobné světlo. Padalo na stůl a na několik kreslicích listů. Vida, Štěpán se již dal do práce a necvičenou rukou narysoval náčrt Hory Mojžíšovy. Avakianovy červené opravy bohatě křízily záry. Bagradian si zprvu ani nepřipamatoval, k čemu podnítíl hocha na ranní procházce. Potom však pocítil bouřlivou horlivost, s níž dítě jej hledalo a chtělo přesvědčit. Čmáranice náčrtu se stala podoběnstvím.

Před velkým přijímacím pokojem Bagradianovy vily v Yoghonoluku byla velká místnost, susedící s halou. Byla dosti holá a používalo se jí jen jako průchodního pokoje. Kmet Avetis rozvrhl své sídlo po čtené potomstvo, takže jak osamělý po-

divín, tak i na konec malá rodina, jeř zbyla, mohla používatí jen částí obytných místností. V holém průchodním pokoji hořela petrolejová lampa přitlumeným plamenem. Gabriel se zastavil a poslouchal hlasy vedle. Slyšel, jak se Julietta směje. Obdiv těch vesnických Armenů uvnitř jí tedy blažil. Pokrok.

Starý lékař Bedros Altuní právě ořviral dveře, aby odešel. Zapálil svíčku ve své svítilně a sáhl po kožené brašně, jeř ležela na židli. Altuní zpozoroval hostitele teprv tehdy, když Gabriel potichu zavolal: „harriku Bedrosi!“ tatičku Bedrosi! Lékař sebou trhl. Byl to drobný, suchý muž s nepořádným šedým vousem; byl jeřtě z těch Armenů, kteří — jinak než mladší generace — na svých pochýlených plecích jako by nesli celou tíhu pronásledovaného kmene. Jakožto chráněnc Avetise Bagradiana studoval v mládí na jeho náklad ve Vídni lékařství a poznal svět. Tehdy se yoghonolucký dobrodinec zanášel velkými záměry a dokonce pomýšlel na malou nemocnici. Zůstalo však jen při tom, že byl ustanoven okresní lékař, což bylo již nadmíru mnoho. Ze všech živoucích lidí znal Gabriel starého lékaře, starého „hekima“, nejděle, neboť lékař kdysi působil při jeho narození. Měl něžnou úctu k tomu lékaři. Doktor Altuní se pachtíl s lodenovým pláštěm, jenž se zděl pocházeti jeřtě z jeho vídeňské universitní doby.

„Nemohl jsem na tebe déle čekat, mé dítě... Nuže, cos vyzvěděl v hůlkümetu?“

Gabriel namířil zrak na svrasklou tvářičku. Všechno na tom staříkovi bylo zubaté jak starý nůž. Jeho pohyby, jeho hlas, ba i příkrost, kterou někdy jevila jeho slova. Byl

Osvědčené

psací stroje Washington - Portable

precisní nehučné písmo, nejvyšší výkonnost v elegantním kufříkovém pouzdru za Kč 1490.—.

Vyžádejte si prospekt nebstroj na ukázku.

Psací stroje Washington,
Praha XII.-Přemyslovská 26.

ku, zhotoveného z růžového dřeva a patřícího původně ženě z polosvěta. Bývalá tajemnice Anatola France Mme Georges Boloni potvrdila při štetření o původu novely, že několik překladů mistrových bylo tiššeno z rukopisů, jeř zůstaly nevydány.

CO SE CHYSTÁ

LIBRETO NOVÉ HRY VOSKOVCE & WERICHA, jeř měla v pátek premiéru v pražském Osvobozeném divadle, vydá tiskem nakladatelství Fr. Borového v Praze, kde vyjde rovněž nová veselohra Fr. Langra Manžeství z r. o., jeříž premiéru chystají Vinohradští s pí. Sedláčkovou.

VÝSTAVA KMENE bude slavnostně zahájena v neděli 4. listo-

padu o 10.30 několika proslovy, z nichž uvádíme řeč ministra školství JUDr. J. Krčmáře, proslov Josefa Hory (Kniha a dnešek), proslov J. B. Lukáče k výstavě slovenské knihy popřevratové. K zahájení bude omezený počet pozvánek, proslovy budou vysílány rozhlasem a vernisáž filmována. Během výstavy uspořádá Kmen několik kulturních akcí přímo ve výstavě a v jejím rámci (soutěž representantů středních škol o nejlepší reprodukci textu, soutěž publika o uhádnutí autorů daných ukázek atd.) Dále bude ve výstavě uspořádán slavnostní Večér Almanachu Kmene 1934—35, na němž se sejdou všichni spolupracovníci, kritika a kulturní činitelé vůbec.

Půjčovna knih »MÍR« Praha II., Vladislavova 2 Palác Báňské a hutní

Nejnovější česká literatura, jakož i německá, anglická a francouzská

zevně i zevnitř ošoupán. Cesta z Yoghonoluku do vsi dřevařů směrem jedním a do vsi včelařů směrem druhým se táhla proklátě, konal-li jí člověk několikrát do týdne na tvrdom oslím hřbetu. Gabriel poznal věčnou koženou brašnu, v níž vedle náplastí, teploměru, chirurgické soupravy a německé lékařské příručky z roku 1875 byly jen jeřtě předpotopní porodnické kleště. Vida tuto lékařskou brašnu, spolkl choutku, aby vydal vřanc své antiochijské zkušenosti.

„Nic zvláštního!“ odpověděl ne-dbale.

Altuní připevnil svítilnu na pás a připjal si je:

„Alespoň sedmkrát v životě musil jsem si vyprosit nové teskeré. Odejmu je člověku pro tu taxu, kterou pak získají při opětovém vyhotovení. To je známá věc. Ode mne však jí už nedostanou. Já už nepotřebuji nového pasu...“

A skřipavě dodal:
„A v dřívějších dobách jak by smet! Neboť po čtyřlet let jsem se odtud nehнул.“

Bagradian obrátil hlavu ke dveřím: „Co to jsme za národ, že všechno snášíme mlčky?“
„Snášíme?“ Lékař to slovo vychnutával: „Vy mladí nemáte už ani zdání, co to je snášet. Vyrostli jste v jiných dobách.“

Gabriel však setrval při otázce:
„Co to jsme za národ?“

„Milé dítě, tys ztrávil život v Evropě. A také já, kdybych jen byl tehdy zůstal ve Vídni! To je mé velké neštěstí. Ze mne mohlo něco být. Ale víš, tvůj dědeček byl stejný blázen jako tvůj bratr a nechtěl ani vědět o světě venku. Zavázal jsem se mu písemně, že se vrátím. To bylo mé neštěstí. Bylo by líp, kdyby

mě nikdy nebyl poslal odtud...“
„Nelze vždy jen žít jako cizí mezi cizími.“

Pařížan Gabriel se podivil svým slovům. Altuní se chraplavě zasmál:
„A zde, zde lze žít? Kde nejistota je nám pořád v patách? Tobě se asi snilo něco jiného.“

Tu proskočilo Bagradianovi hlavou: třeba vykonat nějaké přípravy. Altuní však položil brašnu zas na židli:

„Zatrápené věci! Co to jen klábosíme? Taháš ze mne ty staré historky. Jsem lékař a nepotrpěl jsem si nikdy zvláště mnoho na Pána-boha. A přec jen jsem se v dřívějších dobách pro tu věc s Bohem zas a zas hádal. Člověk může být Rus a Turek a Hotentot a bůhvíco, ale Armenem nelze být. Být Armenem je nemožnost...“

Ořthl se od propasti, na jeříž okraj se dostal:

„Dost! Nemche toho! Jsem hekim. Po tom ostatním mi nic nenf. Právě mě z této příjemné společnosti povolali k ženě, jeř pracuje k porodu. Zas a zas, vidíš, se rodí armenské děti. Je to bláznovství.“

Hněvně se chopil brašny. Zdálo se, že tato rozmluva ve dveřích jej roztrpčila:

„A ty? Co chceš? Máš překrásnou ženu, zvedeného synka, starostí nenf, peněz jako želez, co chceš? Žij svůj život! Nestarej se o ty nekale věci! Mají-li Turci válku, necháj nás na pokoji, to je stará zkušenost. A po válce se vrátíš do Paříže a ani nevzdechneš po nás a po Hoře Mojžíšově.“

Gabriel Bagradian se usmál, jako by sám svou otázku nepojímal vážně: „A, což jestliže nás nenechají na pokoji, tatičku?“